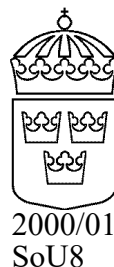

Socialutskottets betänkande

2000/01:SoU8

Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:20 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador och 33 motionsyrkanden som väckts i anledning av propositionen. Vidare behandlas 37 yrkanden i olika alkoholfrågor från den allmänna motionstiden 2000.

Utskottet konstaterar att EU-medlemskapet förändrat det som tidigare utgjorde viktiga delar av alkoholpolitiken. Möjligheten att använda det s.k. prisinstrumentet för att påverka tillgången på alkohol försvagas. Enligt utskottet måste de negativa effekterna av en anpassning till EU:s regelsystem kraftfullt motverkas. Utskottet ställer sig bakom förslaget till handlingsplan i vilken grundvalarna för en alkoholpolitik efter de förändrade förutsättningar som nu föreligger läggs fast.

Socialutskottet vidhåller att den svenska alkoholpolitikens ambitionsnivå måste vara fortsatt hög. Det övergripande målet för den svenska alkoholpolitiken bör ligga fast; nämligen att politiken även fortsättningsvis skall syfta till att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Utskottet delar bedömningen att målet bör nås genom åtgärder mot skadligt dryckesbeteende och genom att sänka den totala alkoholkonsumtionen. Utskottet anser att insatser för barn och ungdom är särskilt viktiga.

Utskottet ser positivt på att det lokala ansvaret i det alkoholförebyggande arbetet enligt handlingsplanen ökar och förstärks. Utskottet anser att förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, begränsning av tillgängligheten och marknadsföringen av alkoholdrycker, kompetensutveckling, uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen samt alkoholforskning. Även förslaget rörande förstärkta åtgärder när det gäller att utveckla samarbetet på europeisk och internationell nivå gillas av utskottet.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen godkänner förslaget i propositionen om huvudinriktningen av alkoholpolitiken, nämligen att intensifiera det samordnade lokala arbetet i landets kommuner och att ytterligare förstärka arbetet på europeisk och internationell nivå.

Utskottet föreslår med anledning av en motion (s) ett tillkännagivande till regeringen om att den vid utformandet av direktiven rörande fördelning av medel till kommunerna för att genomföra handlingsplanen bör skapa möjlig-

heter att i större utsträckning medelsfördela till frivilligorganisationer vars verksamhet rör t.ex. kvinnor och barn.

2000/01:SoU8

Övriga motioner avstyrks.

I betänkandet finns 26 reservationer och fyra särskilda yttranden.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) har den 25 januari lämnat utskottet information om en studie om behandling av alkohol- och narkotikaproblem.

Propositionen

I proposition 2000/01:20 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador föreslår regeringen (Socialdepartementet) att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om huvudinriktningen av alkoholpolitiken (avsnitt 8.1).

Motionerna

Motioner väckta med anledning av propositionen

2000/01:So22 av Inger Segelström (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivilligorganisationernas roll för att förebygga alkoholskador.

2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av upplysning och information.
2. Riksdagen beslutar om avveckling av detaljhandelsmonopolet i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om restaurangers öppethållande.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om marknadsföring och sponsring.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny svensk alkoholpolitik.

2000/01:So24 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av alkohollagen.

2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alkoholpolitikens mål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av kommunernas alkoholförebyggande arbete.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om finansiering av ett utökat åtgärdsprogram genom försäljning av statliga V&S Vin & Sprit AB.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre vård för unga alkoholmissbrukare.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att motverka langning.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sanktioner mot överträdelser mot bestämmelserna om folkölsförsäljning.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utredning av frågor kring sekundärprevention i vården.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om länsstyrelsernas roll i medelstillelningen till kommunerna.

2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den fortsatta restriktiva alkoholpolitiska inriktningen.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om grunderna som den svenska alkoholpolitiken bör vila på.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de ”vita zonerna”.

4. Riksdagen beslutar att höja åldersgränsen till 20 år för servering av alkoholhaltiga drycker i restaurang.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att aktivt arbeta för att uppnå nollvisionen i trafiken.

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring så att likvärdiga regler gäller för onykterhet till sjöss och vid framförande av fordon på väg.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjens betydelse i det förebyggande arbetet inom alkoholpolitiken.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en enhet med ansvar för alkohol och droger.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamheten med lördagsöppet på Systembolaget.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bidragen till nykterhetsorganisationerna borde hanteras på samma sätt som i dag gäller för idrottsrörelsen.

2000/01:So27 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ytterligare en huvudinriktning för alkoholpolitiken som handlar om att förstärka insatserna mot illegal sprithantering och försäljning.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att handlare som avser att sälja folköl bör anmäla detta till kom-

munens tillsynsenhet och att kommunerna skall ha möjlighet att ta ut en mindre avgift för att täcka kostnaden för tillsynen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föräldrarnas ansvar för att minska alkoholkonsumtionen bland unga bör tydliggöras.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att resurserna för det alkoholförebyggande arbetet skall fördelas till kommunerna enligt principerna för det generella statsbidraget.

2000/01:So28 av Nils-Erik Söderqvist (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av den långsiktiga alkoholpolitiken för att förebygga alkoholskador.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de alkoholpolitiska programmen skall utformas så att kommunerna kan hänvisa till dessa vad gäller lokalt förhållningssätt.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildning kring alkohol- och narkotikafrågor bör vävas in i universitets- och högskoleutbildning.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna bör stimuleras att genomföra gemensamma satsningar tillsammans med frivilligorganisationer.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 2000

2000/01:So210 av Sten Andersson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försäljning av alkoholprodukter.

2000/01:So233 av Inger Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige inom den europeiska unionen verkar för att EU tar fram ett program med åtgärder för att minska alkoholkonsumtion och alkoholskador i Europa.

2000/01:So249 av Ulla-Britt Hagström (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att forskning om orsaker till kvinnors alkoholdrickande förstärks.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att alkoholproblematiken i samband med våld mot kvinnor bättre uppmärksammas.

2000/01:So276 av Leif Carlson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avvecklat detaljhandelsmonopol för alkoholdrycker.

2000/01:So286 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS).

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av insatser för att minska flickors alkoholbruk.

2000/01:So289 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvärdera hur Sverige uppfyllt åtagandet att verka för att alkoholkonsumtionen skall minska med 25 % mellan 1980 och 2000.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att skapa alkoholfria perioder och situationer, s.k. vita zoner.

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en lag som föreskriver varningstext på alkoholförpackningar.

2000/01:So300 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny svensk alkoholpolitik.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att permanenta verksamheten med lördagsöppet på Systembolaget i hela landet.

5. Riksdagen beslutar om avveckling av detaljhandelsmonopolet i enlighet med vad som anförs i motionen.

6. Riksdagen beslutar om sänkt åldersgräns till 18 år vid detaljhandel och resandeförsel av alkoholdrycker i enlighet med vad som anförs i motionen.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en förstärkt tillsynsverksamhet i kommunerna.

2000/01:So362 av Inger Davidson m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en bred informationskampanj riktad till föräldrar och ungdomar bör initieras.

2000/01:So369 av Rolf Olsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen att Sverige inom Europaunionen skall föra en restriktiv och folkhälsoinriktad politik enligt vad i motionen anförs.

3. Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av forsknings- och informationsinsatser när det gäller kvinnors och flickors alkoholvanor och missbruk.

2000/01:So377 av Monica Green och Carina Ohlsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som

sin mening vad i motionen anförs om det nödvändiga drogförebyggande arbetet och föreningarnas viktiga roll.

2000/01:So416 av Helena Zakariasén och Ann-Kristine Johansson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en bred informationskampanj om alkoholens och narkotikans skadeverkningar.

2000/01:So423 av Anders Sjölund och Jan-Evert Rådström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar att åldersgränsen för inköp av alkoholhaltiga drycker vid Systembolaget jämföras med myndighetsåldern, dvs. 18 år, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information om allt vad ett inträde i myndighetsålder innebär i synnerhet vad avser alkoholens skadliga inverkan.

2000/01:So461 av Nils-Erik Söderqvist m.fl. (s, v, c, fp, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att statsbidragen till förebyggande arbete med ändring av föreliggande ordning fördelas i enlighet med de principer som anförts i motionen.

2000/01:So462 av Elver Jonsson m.fl. (fp, s, m, v, kd, c, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att under Sveriges ordförandeperiod inom EU 2001 lyfta fram alkoholens och andra drogers negativa betydelse för folkhälsan.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige under samma tid proklamerar en "vit" vecka inom EU.

2000/01:So469 av Anders Ygeman (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av alkoholfria miljöer och aktiv kulturpolitik.

2000/01:So471 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alkohol och andra droger.

2000/01:So495 av Carina Adolfsson Elgestam och Lilian Virgin (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga åtgärder för att se till att barn och ungdomar under 18 år inte genom förledande reklam lockas att använda alkohol.

2000/01:So547 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett samlat nationellt åtgärdsprogram mot det växande alkohol- och drogmissbruket bland unga.

2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att skyndsamt återkomma med förslag till ett sådant nationellt åtgärdsprogram.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en massiv informationskampanj till unga om alkoholens och narkotikans skadeverkningar.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade resurser till vård av unga alkohol- och narkotikamissbrukare.

2000/01:So549 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beroende och missbruk.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alkohol.

2000/01:N225 av Elver Jonsson och Runar Patriksson (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ungdomens utanförskap åtgärdas genom upprustning av skolans funktion och bekämpande av alkohol och andra droger med stimulans av ungdomars möjlighet till drogfri fritid.

2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste verka för att EU skall betrakta alkohol och tobak som en hälsofråga och inte som ett jordbruksproblem.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

Från den 1 juli 2000 har den mängd vin och starköl som en resande kan föra in till Sverige från ett annat EU-land utan att betala svensk skatt ökat. Införselnivåerna för privat bruk kommer att ökas successivt fram till år 2004 då samma införselregler skall gälla i Sverige som i övriga EU-länder. Härigenom försvagas möjligheten att påverka tillgången på alkohol i Sverige genom det s.k. prisinstrumentet. För att motverka negativa sociala effekter och effekter på folkhälsan presenterar regeringen ett förslag till en nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador. Handlingsplanen skall gälla åren 2001–2005. Syftet med propositionen är att lägga fast grundvalarna för en alkoholpolitik som leder till minskad alkoholkonsumtion och begränsade alkoholskador.

I handlingsplanen slås det fast att målet för samhällets alkoholpolitik även i fortsättningen skall vara att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Huvudinriktningen för alkoholpolitiken skall vara att stimulera utvecklingen av målinriktade och samordnade förebyggande insatser på kommunal nivå. Förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödin-

satser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, begränsning av tillgängligheten och marknadsföringen av alkoholdrycker, kompetensutveckling, uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen samt alkoholforskning. Förstärkta åtgärder behövs också när det gäller att utveckla samarbetet på europeisk och internationell nivå. För genomförandet av handlingsplanen avsätts 450 miljoner kronor under tre år.

Inriktning och åtgärder för att utveckla och förstärka det alkoholförebyggande arbetet

Alkoholpolitikens inriktning

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen (avsnitt 5 s. 38 f.)* bl.a. att det övergripande målet för alkoholpolitiken ligger fast. Målet för alkoholpolitiken skall således även i fortsättningen vara att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Målet bör nås genom åtgärder mot skadligt dryckesbeteende och genom att sänka den totala alkoholkonsumtionen. Särskilt prioriterade delmål bör vara att ingen alkohol skall förekomma i trafiken, på arbetsplatser eller under graviditet, åstadkomma en alkoholfri uppväxt, skjuta upp alkoholdebuten, minska berusningsdrickandet, åstadkomma fler alkoholfria miljöer, undanröja den illegala alkoholhanteringen.

Regeringen framhåller att det svenska EU-medlemskapet har påverkat förutsättningarna för den traditionella svenska alkoholpolitiken. Prisinstrumentet försvagas bl.a. till följd av ändrade införselkvoter. Därför behövs nya metoder, och nya strategier måste utvecklas. På grund av dessa förändrade förutsättningar beslutades att ta fram en ny nationell handlingsplan. Ambitionen bör enligt regeringen vara att till år 2005 minska alkoholkonsumtionen i landet genom att förhindra att människor blir storkonsumenter och genom att försöka påverka storkonsumenters dryckesbeteende, framför allt bland ungdomar och unga vuxna, och ännu starkare än tidigare betona att alkohol inte skall förekomma i vissa situationer och i vissa skeden i livet som nämnts ovan. Det är också regeringens bedömning att insatser för barn och ungdom är särskilt viktiga, såväl generella insatser som syftar till att åstadkomma en alkoholfri uppväxt och att skjuta upp alkoholdebuten som insatser för särskilt utsatta grupper eller grupper med riskbeteende. Att för barn och ungdom åstadkomma fler alkoholfria miljöer är också viktigt.

Enligt regeringen är det också viktigt att utgå ifrån att alkoholen är en del av det svenska kulturmönstret och att en stor majoritet av det svenska folket betraktar alkoholdrycker som ett inslag i livet som de inte vill avvara. De flesta använder alkohol på ett sådant sätt att det inte vållar problem, varken för dem själva eller för samhället. De flesta både vill och kan bruka alkohol på ett måttfullt sätt.

De svenska *alkoholskatterna* på spritdrycker, vin och starköl kommer, enligt regeringen, att behöva ses över på sikt (avsnitt 6 s. 39 f.). Regeringen avser att senare i en särskild proposition till riksdagen återkomma till dessa frågor samt övriga frågor om åtgärder på alkoholskatteområdet.

Regeringen anför vidare i *propositionen (avsnitt 7 s. 41 f.)* bl.a. att *det internationella arbetet* på alkoholområdet, främst inom EU och WHO, bör utvecklas och förstärkas. Sverige bör bidra till utvecklingen av en sektorsövergripande strategi för att minska alkoholens skadeverkningar inom EU samt aktivt verka för ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte inom WHO och EU. Enligt regeringen bör samarbetet inom EU ske på områden där det finns ett värde av ett ökat EU-samarbete. De områden Sverige föreslagit är följande. Unga människor och alkohol, alkohol och trafik, alkoholskatter, den illegala alkoholhandeln, informations- och erfarenhetsutbyte för att utveckla det förebyggande arbetet på arbetsplatser, under graviditet, i skolan och inom primärvården. Dessutom behövs en fortsatt diskussion om insatser för att motverka skadliga konsumtionsnivåer. Ett utvecklat samarbete vad gäller mätning av konsumtionsnivåer och olika indikatorer på missbruk och behandlingsbehov behöver också lyftas fram. Det finns en viss europeisk enighet om dessa indikatorer, men det behövs mycket resurser och arbete för att få dem att fungera i praktiken.

Regeringen pekar på att Sverige, tillsammans med Finland, tog initiativ till två jämförande europeiska alkoholstudier. Studierna, som delvis är finansierade av Europeiska kommissionen, är avsedda att utgöra den vetenskapliga grunden för en eventuell framtida EU-strategi på alkoholområdet. Under det svenska ordförandeskapet i EU våren 2001 kommer de första resultaten att presenteras. En av Sveriges prioriterade uppgifter under och efter ordförandeskapsperioden kommer att vara att lyfta fram frågorna om alkoholen och alkoholens betydelse för folkhälsan i syfte att bidra till arbetet med att utveckla en gemensam alkoholstrategi inom EU.

Under Sveriges ordförandeskap genomförs också, på svenskt initiativ, en europeisk WHO-ministerkonferens om alkohol. Temat för konferensen, som äger rum 19–21 februari 2001, är unga människor och alkohol. Hälsa- och ungdomsministrar från 51 medlemsländer i Europa har inbjudits för att bl.a. ta ställning till en ny WHO-deklaration om unga människor och alkohol.

Regeringen föreslår i *propositionen (avsnitt 8.1 s. 43 f.)* bl.a. att *huvudinriktningen för den nationella alkoholpolitiken* skall vara att stimulera utvecklingen av målinriktade och samordnade förebyggande insatser på kommunal nivå och stimulera ökad samverkan mellan lokala aktörer. Enligt regeringens bedömning bör förstärkta åtgärder genomföras fram till år 2005 när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, begränsning av tillgången på alkoholdrycker på vissa områden, begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker m.m., fördjupad kompetens bland de yrkesgrupper som kan förebygga alkoholskador, uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen och alkoholforskning. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner *huvudinriktningen av alkoholpolitiken* att intensifiera det samordnade lokala arbetet i landets kommuner och att ytterligare förstärka arbetet på europeisk och internationell nivå.

Enligt regeringen kommer kommunerna framöver att få en viktigare roll än tidigare när det gäller att utveckla och samordna insatser inom samtliga arenor på lokal nivå, såväl vad gäller att på vissa områden begränsa till-

gången på alkohol som att minska efterfrågan. Handlingsplanen mot alkoholskador bör ange vilka åtgärder som är mest prioriterade för att uppnå målen för alkoholpolitiken. Förstärkta insatser bör enligt regeringens bedömning fram till år 2005 genomföras när det gäller stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information. På vissa områden som t.ex. när det gäller restaurangernas sena öppethållande, folkölsförsäljningen och tillsynen över restaurangernas alkoholserving bör reglerna skärpas och åtgärder vidtas som begränsar tillgängligheten. Det är också viktigt att tillsynen över alkoholserving och folkölsförsäljning skärps. Även marknadsföringen av lättöl och andra alkoholhaltiga lättdrycker bör begränsas för att hindra att den utnyttjas som smygklam för starkare drycker. För dem som arbetar med alkoholskadeförebyggande insatser behövs kompetensutveckling och utveckling av nya metoder och arbetssätt. Bättre statistik och uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen liksom förstärkt stöd till alkoholforskningen är ytterligare områden som bör prioriteras. Prioriteringarna har sin grund i de förslag som i förberedelsearbetet för planen har framförts av kommuner, berörda myndigheter, forskare och frivilligorganisationer. Regeringens bedömning är även att kontrollen över åldersgränsen vid folkölsförsäljningen måste skärpas men man avser att återkomma i frågan när Alkoholutredningens betänkande Bestämmelser om alkoholdrycker (SOU 2000:59) behandlas i en proposition våren 2001.

Vidare understryker regeringen vikten av information och opinionsbildande åtgärder som leder till ett ökat individuellt ansvarstagande samtidigt som alla andra instrument som kan bidra till att begränsa konsumtionen också skall användas. Alla insatser bör utgå ifrån behoven på lokal nivå, vilket gör att konsumtions- och skadeutvecklingen kontinuerligt måste följas upp på såväl nationell som kommunal nivå. Regeringen framhåller att de nationella målen ligger fast, men att nya prioriteringar och konkretiseringar av insatserna måste göras. Metoderna för att nå målen måste också delvis förändras och vidareutvecklas. Det innebär ett långsiktigt förändringsarbete – även om ambitionen är att målen och intentionerna i handlingsplanen bör vara uppnådda år 2005.

Frivilligorganisationerna kommer, enligt regeringen, även fortsättningsvis att spela en viktig roll genom sitt engagemang i arbetet med att bedriva opinionsbildning, förebygga alkoholskador och genom sina insatser inom vård och behandling. Regeringen anför att ett ökat samarbete mellan kommuner och organisationer är önskvärt så att de samlade resurserna tas till vara och så att bästa möjliga samordning uppnås.

Motioner

I motion 2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om en ny svensk alkoholpolitik (*yrkande 5*). Motionärerna anför att det på flera punkter annonseras en skärpning av den restriktiva alkoholpolitiken. Viktigast är kanske det som inte görs; det blir åtminstone inte i nuläget några sänkningar av alkoholskatten, en åtgärd som motionärerna anser skulle minska svartspriten och motverka kriminalitet. Inte minst de ekonomiska

ramarna, som i praktiken sätter gränserna för det offentliga bidrag till information och upplysning, är alltför snålt tilltagna. Motionärerna anför vidare att ett mer positivt synsätt och en större öppenhet för andra länders traditioner måste till, särskilt om vi vill nyttja vårt ordförandeskap i EU för att påverka omvärlden. Erfarenheterna från Kanada och Nya Zeeland visar att man kan liberalisera alkoholpolitiken och samtidigt genom informationsåtgärder m.m. få till stånd en minskad alkoholkonsumtion.

Även i *motion 2000/01:So300 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om en ny svensk alkoholpolitik (*yrkande 1*). I denna motion åberopar motionärerna att en ny alkoholpolitik kräver en kombination av samverkande åtgärder. Onödiga begränsningar och krångel måste tas bort. Svartsprit och kriminalitet måste bekämpas genom förstärkta resurser till bl.a. tullen. Den legala och beskattade alkoholens tillgänglighet måste öka och dess pris sänkas. Hjälpen till missbrukarna måste också förstärkas och effektiviseras. Motionärerna anför vidare att de sedan länge hävdade att det bästa sättet att få ett bättre förhållningssätt till alkohol är genom upplysning och information. En folklig förankring kräver att det goda bruket accepteras.

I *motion 2000/01:So369 av Rolf Olsson m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om att Sverige inom Europaunionen skall föra en restriktiv och folkhälsoinriktad politik (*yrkande 1*). Motionärerna redovisar några viktiga områden som bör stå i centrum för Sveriges arbete på det alkoholpolitiska fältet inom ramen för det europeiska samarbetet. Dessa frågor måste också drivas under det svenska ordförandeskapet. Vid ministerrådsmöten i EU är det nödvändigt att slå fast att alkoholpolitiken inte i första hand är en näringsfråga, utan en folkhälsofråga och skall behandlas i konsekvens med detta. Vidare måste Sverige avvisa alla harmoniseringskrav av skattesatser på alkohol. Sverige måste därutöver kräva en fullgod och jämförbar statistik över alkoholproblemen i alla EU-länder, som också innefattar hälso- och sjukvårdskostnader, och bör också kräva att EU:s ungdomsprogram skall vara drogfria. Så länge skillnader föreligger mellan länder i unionen och i förhållande till länder utanför unionen skall det också vara möjligt för enskilda länder att ha restriktiva införselregler. Enligt motionärerna bör Sverige dessutom verka för begränsning och i förlängningen avveckling av alkoholreklam och marknadsföring av alkohol. Slutligen bör Sverige inom EU verka för lägre promillegränser i trafiken.

I *motion 2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om den fortsatta restriktiva alkoholpolitiska inriktningen (*yrkande 1*). Motionärerna anser att Sverige även fortsättningsvis måste föra en restriktiv alkoholpolitik för att sänka den totala alkoholkonsumtionen. Den alkoholpolitiska inriktningen bör vara dels att få storkonsumenter att minska sitt drickande, dels att hindra nyrekrytering av alkoholmissbrukare. Det är enligt motionärerna också angeläget att begränsa ungdomars umgänge med alkohol. För att uppnå detta mål är det angeläget att arbeta med olika typer av förebyggande insatser. Vidare begärs tillkännagivande om grunderna som den svenska alkoholpolitiken bör vila på (*yrkande 2*). Motionärerna anser att alkoholpolitiken även fortsättningsvis bör vila på följande grunder: attityd-

förändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och aktiv prispolitik. Det begärs även ett tillkännagivande om de ”vita zoner” (*yrkande 3*).

I *motion 2000/01:So471 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om alkohol och andra droger (*yrkande 8 delvis*). Undersökningar och rapporter visar att alltför många ungdomar konsumerar mycket alkohol och prövar narkotika. Motionärerna ser med stort allvar på denna utveckling och anser att det fordras kraftfulla åtgärder för att vända trenden. Ökade införselkvoter har inte inneburit att den illegala alkoholen försvunnit och på flera orter där man har lördagsöppna systembutiker har våld i hemmen konstaterats. De ideella organisationerna och deras kunskap måste tas till vara på ett bättre sätt. Enligt motionärerna behövs mer resurser till tull och polis samt ett bra samarbete över nationsgränserna.

I *motion 2000/01:So289 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (båda kd)* begärs tillkännagivande om att utvärdera hur Sverige uppfyllt åtagandet att verka för att alkoholkonsumtionen skall minska med 25 % mellan 1980 och 2000 (*yrkande 1*). Vidare begärs tillkännagivande om att verka för att skapa alkoholfria perioder och situationer, s.k. vita zoner. (*yrkande 2*). Motionärerna föreslår att riksdagen skall verka för att fyra ”vita zoner” skapas, dvs. perioder och situationer i livet som skall vara helt alkoholfria: under graviditeten, under barns uppväxt, i trafiken och på arbetsplatsen.

I *motion 2000/01:So27 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om ytterligare en huvudinriktning för alkoholpolitiken som handlar om att förstärka insatserna mot illegal sprithantering och försäljning (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det saknas insatser rörande på vilket sätt den illegala sprithanteringen skall stävjas och riktlinjer till polisväsendet om att öka insatserna gentemot svartspriten. Detta bör, enligt motionärerna, vara en punkt i huvudinriktningen för den nationella alkoholpolitiken.

I *motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om alkoholpolitikens mål (*yrkande 1*). Enligt motionärerna måste Sverige fortsätta att föra en restriktiv alkoholpolitik syftande till att sänka den totala alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna. Motionärerna anser att den alkoholpolitiska inriktningen bör vara dels att få storkonsumenter att minska sitt drickande, dels att hindra nyrekrytering av alkoholmissbrukare. Det är också angeläget att begränsa ungdomars umgänge med alkohol. För att uppnå detta mål är det angeläget att arbeta med olika typer av förebyggande insatser. Motionärerna anser att den svenska alkoholpolitiken även fortsättningsvis bör vila på vissa grunder såsom attitydförändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och aktiv prispolitik. Vidare begärs tillkännagivande om vikten av kommunernas alkoholförebyggande arbete (*yrkande 2*). Enligt motionärerna är betydelsen av kommunala alkoholpolitiska program stor. Många kommuner har redan sådana program, men problemet är att de i allmänhet är arkivprodukter. Det behöver tydliggöras att kommunal alkoholpolicy innebär förankring; dvs. möten med allmänheten där man klargör vad alkoholpolicy innebär konkret. Det krävs enligt motionärerna i genomsnittskommunen minst en person som arbetar med program-

met. Vidare skall det finnas former för kvalitetssäkring att programmet genomförs som avsetts.

I *motion 2000/01:So549 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om alkohol (*yrkande 3*). Enligt motionärerna börjar man i många länder ta alkoholproblemen på större allvar. Världshälsoorganisationen (WHO) har antagit en alkoholpolitisk aktionsplan, som ger ett mycket starkt stöd för de principer som den svenska alkoholpolitiken vilar på. Lättnader i den restriktiva politiken måste föregås av noggranna konsekvensanalyser och genomförandet kopplas till noggrann uppföljning.

I *motion 2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att Sverige måste verka för att EU skall betrakta alkohol och tobak som en hälsofråga och inte som ett jordbruksproblem (*yrkande 23*).

I *motion 2000/01:So462 av Elver Jonsson m.fl. (fp, s, m, v, kd c, mp)* begärs tillkännagivande om att under Sveriges ordförandeperiod inom EU 2001 lyfta fram alkoholen och andra drogers negativa betydelse för folkhälsan (*yrkande 1*). Vidare begärs tillkännagivande om att Sverige under samma tid proklamerar en "vit vecka" inom EU (*yrkande 2*).

I *motion 2000/01:So28 av Nils-Erik Söderqvist och Göran Magnusson (båda s)* begärs tillkännagivande om vikten av den långsiktiga alkoholpolitiken för att förebygga alkoholskador (*yrkande 1*). Motionärerna anför att de 450 miljoner kronor som i propositionen föreslås tillföras under en treårsperiod för att förebygga alkoholkonsumtion och alkoholskador är ett första steg i en långsiktig satsning. I samma motion begärs tillkännagivande om att kommunerna bör stimuleras att genomföra gemensamma satsningar tillsammans med frivilligorganisationer (*yrkande 4*).

I *motion 2000/01:So233 av Inger Lundberg (s)* begärs tillkännagivande om att Sverige inom den europeiska unionen verkar för att EU ta fram ett program med åtgärder för att minska alkoholkonsumtion och alkoholskador i Europa.

Tidigare behandling m.m.

Socialutskottet uttalade sig hösten 1999, i samband med behandlingen av regeringens proposition 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor m.m., om alkoholpolitikens inriktning i *betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor*. Utskottet anförde i sin bedömning bl.a. följande (s. 28 f).

Sverige bedriver sedan lång tid tillbaka en restriktiv alkoholpolitik som syftar till att begränsa alkoholens skadeverkningar. Skälen till denna politik är att överkonsumtion och missbruk av alkohol utgör ett stort folkhälsoproblem. Det är väl känt att skadligt dryckesbeteende leder till omfattande sociala och medicinska problem liksom att kostnaderna för samhället är höga. Missbruket av alkohol har också en stark koppling till våld och andra former av brott och ligger bakom ett stort antal olyckor samt orsakar i många fall en alltför tidig död. Sociala hänsyn har därför sedan länge präglat den svenska alkohollagstiftningen.

Den i Sverige bedrivna alkoholpolitiken ligger, enligt utskottet, i linje med den av forskningen förordade och har som huvudsyfte att minska den totala alkoholkonsumtionen genom att begränsa tillgängligheten och skydda ungdomen. Vid utformningen av denna politik har det folkhälsopolitiska målet En bättre folkhälsa för alla haft stor betydelse. Utskottet ställer sig bakom dessa målsättningar för alkoholpolitiken som också överensstämmer med WHO:s hälsostrategi för Europa. Inriktningen av den svenska alkoholpolitiken stämmer också väl överens med de etiska principer och mål som fastställdes i Europadeklarationen om alkohol som Sverige anslöt sig till 1995. Utskottet delar bedömningen att de viktigaste alkoholpolitiska medlen för att begränsa totalalkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna fortfarande är ett detaljhandelsmonopol och prispolitiken.

Utskottet konstaterar dock att förutsättningarna för att fortsättningsvis bedriva en traditionell svensk restriktiv alkoholpolitik i grunden har förändrats under det senaste decenniet. De förändringar som skett under 1990-talet inom alkoholområdet, inte minst den ökade internationaliseringen och Sveriges medlemskap i EU, påverkar den svenska alkoholpolitikens utformning framöver.

Socialutskottet delar emellertid skatteutskottets bedömning att det inte finns något skäl att minska ambitionerna med den svenska alkoholpolitiken. Enligt socialutskottets mening befinner sig den svenska alkoholpolitiken i en förändringsprocess som kräver insatser under lång tid framöver. Några drastiska ändringar av de restriktiva alkoholpolitiska medel som finns bör dock inte göras. En sådan snabb omställning skulle, enligt utskottet, kunna leda till att alkoholproblemen i stället ökar. Nya metoder och arbetssätt måste ständigt utvecklas för att nå målet att begränsa alkoholens skadeverkningar. Den framtida politiken måste också vara väl förankrad hos befolkningen om den skall ha någon effekt.

Den nya situationen gör det, enligt utskottet, nödvändigt att dels bibehålla detaljhandelsmonopolets och prisinstrumentets effektivitet, dels söka nya vägar för det förebyggande arbetet. Samhällets insatser behöver samordnas och effektiviseras bättre än hittills för att upprätthålla de alkoholpolitiska målen. Utskottet konstaterar att ett arbete med den inriktningen har påbörjats. Resurser måste också satsas där det största behovet finns. Totalalkoholkonsumtionen måste även begränsas genom sådana insatser som riktar sig mot storkonsumenter och olika riskgrupper samt sådana situationer där alkohol definitivt inte hör hemma dvs. insatser till förmån för en alkoholfri uppväxt, trafik, graviditet och ett alkoholfritt arbetsliv. Insatserna här måste bli mer effektiva och träffsäkra. Enligt utskottet är det också rimligt att tyngdpunkten i den rent alkoholpolitiska kontrollen mera tydligt läggs närmare konsumenten. Utskottet delar regeringens uppfattning att pris- och skatteinstrumentet kan överges först när samhället hittat lika effektiva alkoholpolitiska alternativ till dessa. Av vikt är också att alkoholbranschen tar ett ökat ansvar.

Sveriges alkoholpolitik inom EU och internationellt är enligt utskottets uppfattning av stor betydelse, även för vår nationella politik på området. Sverige måste driva en aktiv egen alkoholpolitik. Målsättningen med nu förestående översynsförhandlingar är att Sverige skall behålla nuvarande införselregler. Samtidigt blir det allt viktigare att få med andra länder och andra aktörer än de traditionella i arbetet mot alkoholproblemen. Tillsammans inom t.ex. EU kan Sverige med andra medlemsländer utforma en effektiv social och ansvarsfull alkoholpolitik som gagnar folkhälsan inom unionen. Utskottet ser också mycket positivt på de länderjämförande alkoholstudier inom EU som bl.a. Sverige initierat och Sveriges initiativ för att utarbeta en gemensam EU-strategi på alkoholområdet. Sverige kommer att vara värd

för WHO:s ministerkonferens nästa år i Stockholm med temat Alkohol och unga människor i Europa. En plan för WHO:s framtida hälsofrämjande arbete kommer, enligt uppgift, att presenteras vid konferensen.

Utskottet avstyrkte samtliga motioner. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:42). Till betänkandet fogades i denna del tre reservationer (m, kd och c).

Utskottet berörde våren 2000 inriktningen av alkoholpolitiken i sitt yttrande till utrikesutskottet över regeringens *skrivelse 1999/2000:60 Årsboken om EU. Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 1999 (yttrande 1999/2000:SoU5y* med samma namn).

Våren 2000 uttalade sig socialutskottet ånyo rörande alkoholpolitikens inriktning m.m. i sitt yttrande över *proposition 1999/2000:121 Privat införsel av alkoholdrycker, m.m.(yttrande 1999/2000:SoU11y* med samma namn). Utskottet upprepade att det var mycket angeläget att intensifiera de förebyggande insatserna på alkoholområdet. I bedömningen anfördes vidare bl.a. följande.

— — — Aktiva informationsinsatser och opinionsbildande åtgärder, särskilt mot vissa riskgrupper, risksituationer och storkonsumenter, är nödvändiga. Vissa områden bör enligt utskottets uppfattning prioriteras i detta sammanhang. Det gäller insatser som främjar en alkoholfri uppväxt och att kvinnor undviker alkohol under graviditet. Det är likaså viktigt att eftersträva att det inte förekommer alkohol i trafiken, vare sig till lands eller till sjöss, och att alla arbetsplatser är alkoholfria. Utskottet delar bedömningen i motion Sk27 (m) att satsningar på information och upplysning bör till i skolan för att lägga grunden för ett folkhälsotänkande. — — —

Enligt utskottet är det helt nödvändigt att de nationella instrument som hittills använts kompletteras med ökade satsningar på internationellt samarbete och om möjligt gemensamma regler. Inom EU finns ett ökat intresse och en större medvetenhet om alkoholens betydelse för folkhälsan och också ett större intresse för samarbete på EU-nivå för att begränsa alkoholens skadeverkningar. — — —

Socialutskottet konstaterar sammanfattningsvis att det bedrivs ett aktivt arbete på både nationell och internationell nivå när det gäller förebyggande av alkoholskador och alkoholens betydelse för folkhälsan. Socialutskottet tillstyrker utifrån sina utgångspunkter propositionen. — — —

Nationella folkhälsokommittén har i sitt slutbetänkande *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan (SOU 2000:91)* som hälsopolitiskt mål 13 angett ”minskat skadligt alkoholbruk”. Kommittén (s. 17) anför bl.a. att EU-medlemskapet förändrat det som tidigare utgjorde viktiga delar av alkoholpolitiken. Det svenska samhället står inför en stor utmaning att möta en större tillgång till alkoholdrycker. Ökad information om skadligt alkoholbruk, punktnykerhet och insatser riktade till barn och ungdom kan på sikt minska totalkonsumtionen och alkoholskadorna. Betänkandet är föremål för remissbehandling.

Utskottet konstaterar att EU-medlemskapet förändrat det som tidigare utgjorde viktiga delar av alkoholpolitiken. Medlemskapet innebär bl.a. att införselkvoterna för alkoholdrycker för privat bruk kommer att höjas stegvis fram till år 2004 då en anpassning skall ha skett till EU:s regelsystem. Den anpassning som Sverige måste göra är inte oproblematiske. Möjligheten att använda det s.k. prisinstrumentet för att påverka tillgången på alkohol försvagas. Höjda införselkvoter kommer, om åtgärder inte vidtas, att medföra att gränshandeln med alkohol successivt kommer att öka liksom troligen också den illegala handeln och försäljningen av alkohol. Det finns, enligt utskottet, anledning att hysa oro för att alkoholskadorna kommer att bli fler genom att totalkonsumtionen sannolikt kommer att öka under de närmaste åren. Utskottet anser att de negativa effekterna av denna anpassning kraftfullt måste motverkas. Utskottet ställer sig bakom förslaget till handlingsplan i vilken grundvalarna för en alkoholpolitik efter de förändrade förutsättningar som nu föreligger läggs fast.

Socialutskottet vidhåller att den svenska alkoholpolitikens ambitionsnivå måste vara fortsatt hög. Det övergripande målet för den svenska alkoholpolitiken bör ligga fast, nämligen att politiken även fortsättningsvis skall syfta till att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Utskottet delar bedömningen att målet bör nås genom åtgärder mot skadligt dryckesbeteende och genom att sänka den totala alkoholkonsumtionen. Utskottet anser att insatser för barn och ungdom är särskilt viktiga.

Möjligheterna att begränsa alkoholens tillgänglighet genom nationella åtgärder har minskat de senaste åren, och en förskjutning måste enligt utskottet ske mot såväl lokala som internationella insatser för att minska alkoholskadorna. Handlingsplanen ger kommunerna en viktigare roll vad gäller att utveckla och samordna den lokala alkoholpreventionen. Utskottet ser positivt på att det lokala ansvaret i det alkoholförebyggande arbetet ökar och förstärks. Utskottet anser att förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, begränsning av tillgängligheten och marknadsföringen av alkoholdrycker, kompetensutveckling, uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen samt alkoholforskning. Även bedömningen att det internationella arbetet på alkoholområdet, främst inom EU och WHO, bör utvecklas och förstärkas gillas av utskottet. Utskottet vill särskilt framhålla vikten av Sveriges medverkan i utarbetandet av en ny EU-strategi på alkoholområdet. Som utskottet tidigare anförts finns nu inom EU ett större intresse för samarbete för att begränsa alkoholens skadeverkningar. Sverige har därför möjlighet att med andra medlemsländer utforma en effektiv social och ansvarsfull alkoholpolitik som gagnar folkhälsan inom unionen.

Sammanfattningsvis godkänner utskottet huvudinriktningen för alkoholpolitiken, nämligen att intensifiera det samordnade lokala arbetet i landets kommuner och att ytterligare förstärka arbetet på europeisk och internationell nivå. Motionerna 2000/01:So25 (fp) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So26 (kd) yrkandena 1–3, 2000/01:So27 (c) yrkande 1, 2000/01:So28 (s) yrkandena 1

och 4, 2000/01:So233 (s), 2000/01:So289 (kd) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So369 (v) yrkande 1, 2000/01:So462 (fp, s, m, v, kd, c, mp) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So471 (kd) yrkande 8 delvis, 2000/01:So549 (fp) yrkande 3 och 2000/01:K398 (fp) yrkande 23 får anses vara i allt väsentligt tillgodosedda genom den politik som förs. Något tillkännagivande till regeringen behövs därför inte.

Motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 5 och 2000/01:So300 (m) yrkande 1 avstyrks.

Vård och behandling

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 50 f.) bl.a. att vård och behandling för missbrukare och storkonsumenter bör utvecklas och förstärkas. Insatserna skall syfta till att flera missbrukare kommer ifrån sitt beroende. Behovsanpassad vård bör erbjudas i ett tidigt skede av missbruket. Kunskapen om missbrukarvårdens resurser, insatser och resultat bör öka.

Enligt regeringen utgör vård och behandling samt andra rehabiliteringsinsatser grunden när det är fråga om att hjälpa storkonsumenter och missbrukare att komma ifrån sitt beroende. För en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbrukets omfattning och karaktär, vårdbehov hos olika riskgrupper och missbrukare samt kvalitet i och effekter av olika insatser.

Ansvar för vård av missbrukare är gemensamt för kommuner med det sociala ansvaret och landsting med det medicinska ansvaret. Tillsammans svarar de för att vårdbehov uppmärksammas och åtgärdas samt att verksamheter utvecklas som svarar mot behoven. Staten har ansvar för tvångsvården av ungdomar och de mest utsatta missbrukarna. För att stimulera utvecklingen av öppenvårdsinsatser för ungdomar och vuxna missbrukare har regeringen sedan år 1995 årligen avsatt 50 miljoner kronor. Medlen fördelas av länsstyrelserna.

Missbrukarvården genomgick stora förändringar under 1990-talet. Tvångsvården har nära nog halverats samtidigt som öppenvården har kommit att spela en allt större roll. Omkring 80 % av alla vårdinsatser den 1 november 1998 skedde i öppenvård. Vad utvecklingen har inneburit för den enskilde är dock inte känt. Socialstyrelsen har bl.a. mot den bakgrunden nyligen påbörjat ett arbete med att utarbeta nationella riktlinjer och kvalitetsindikatorer för missbrukarvården. Det är regeringens förhoppning att det arbetet, som beräknas vara färdigt att spridas till samtliga vårdgivare vid utgången av år 2002, kommer att utgöra ett värdefullt bidrag till kvalitetsutvecklingen i missbrukarvården.

I olika sammanhang har framhållits bristen på resurser för de socialt mest utsatta missbrukarna. Det gäller bl.a. hemlösa, personer med s.k. dubbeldiagnos, prostituerade missbrukande kvinnor och injektionsmissbrukare. Regeringen anser att det är angeläget att vårdbehövande personer får tillgång till insatser som är anpassade till deras behov. Det är angeläget att fortsatt följa

utvecklingen och uppmärksamma tendenser till neddragningar eller andra förändringar.

Enligt Socialstyrelsen saknas kunskap på flera viktiga områden inom missbrukarvården. Det gäller framför allt innehåll, kvalitet och resultat i öppenvård och institutionsvård samt i vilken utsträckning socialtjänstens resurser är väl avvägda i förhållande till missbrukarnas behov. Inom Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse pågår ett arbete med att utveckla och pröva system för att beskriva klienten och dennes problem på ett sådant sätt att problemen kan följas upp. Det är enligt regeringens uppfattning angeläget att utvecklingsarbetet fortsätter och att metoden sprids till olika delar av missbrukarvården. För att komma till rätta med bristerna när det gäller att värdera och bedöma socialtjänstens resultat, bl.a. avseende missbrukarvården, har Socialstyrelsen på regeringens uppdrag utformat ett program för nationellt stöd till kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. I budgetpropositionen för 2000 beräknas 50 miljoner kronor på tre år för programmet.

Motioner

I *motion 2000/01:So547 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om ökade resurser till vård av unga alkohol- och narkotikamissbrukare. (*yrkande 6*). Enligt motionärerna har trycket på behandlingshemmen för barn och ungdomar med missbruksproblem har ökat. Det är enligt motionärerna viktigt att tillräckligt med platser skapas så att framför allt unga med drogproblem kan få hjälp. Kommunerna måste också köpa det antal platser som krävs. Det krävs vidare kommunalt samarbete i syfte att bättre utvärdera och mäta resultaten i ungdomsvården. Detta både för att få kontroll över kostnaderna samtidigt som vårdkvaliteten kan förbättras. I *motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) (yrkande 4)* framställs ett i stort likalydande yrkande.

Tidigare behandling

Socialutskottet uttalade sig i frågan senast våren 1998 i sitt *betänkande 1997/98:SoU17 Vård av missbrukare m.m.*, vartill hänvisas. I sin bedömning (s. 15 f.) anförde utskottet bl.a. följande.

Det utvecklingsarbete som pågår i kommunerna för att finna nya och flexibla former för vård och behandling är värdefullt och bör fortsätta. Utskottet förutsätter att länsstyrelserna och Socialstyrelsen vid sin tillsyn uppmärksamt följer utvecklingen särskilt när det gäller insatserna för unga narkotikamissbrukare, missbrukare med psykisk störning, kvinnliga missbrukare och invandrare med missbruksproblem. — — —

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det är viktigt inte enbart att kommunen erbjuder missbrukare vård utan att det råder balans mellan de öppna stöd- och vårdformerna och de olika formerna av institutionsvård. Balansen skall självfallet inte enbart vara kvantitativ utan det viktigaste är balansen i innehållet och kvaliteten i den vård som ges. — — —

Utskottet anser att det finns ett stort behov av ytterligare kunskaper om effekterna av olika insatser inom missbrukarvården. — — — Svårigheter att bedöma vårdinnehåll och kvalitet inom missbrukarvården beror bl.a. på att utvärderingar av behandlingsresultat är sällsynta. I propositionen Ändring i socialtjänstlagen framhöll regeringen att det krävs ökade satsningar på utvärdering av missbrukarvården. Även dokumentation och kvalitetssäkring samt metoder för uppföljning och utvärdering av vårdens effekter behövde enligt regeringens mening utvecklas. Utskottet delar denna uppfattning. Det är också som Socialstyrelsen framhållit angeläget att skaffa bättre kunskap om kompetensen bland dem som arbetar med missbrukare i kommunerna. — — —

Sammanfattningsvis ansåg utskottet mot bakgrund av det anförda att något tillkännagivande till regeringen inte behövdes. De aktuella motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (prot.nr 1997/98:95).

Utskottets bedömning

Enligt utskottet utgör vård och behandling samt andra rehabiliteringsinsatser grunden när det är fråga om att hjälpa personer att komma ifrån sitt beroende. Utskottet delar bedömningen att vård och behandling av missbrukare och storkonsumenter bör utvecklas och förstärkas och att insatserna bör syfta till att fler missbrukare rehabiliteras. Det är angeläget att vårdbehövande, inte minst unga missbrukare, får tillgång till behovsanpassade insatser. För en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbruk, vårdbehov samt kvalitet i och effekter av olika insatser. Missbrukarvården har det sista decenniet genomgått stora förändringar, och det finns ett stort behov av ytterligare kunskap på området särskilt vad gäller resurser, insatser och resultat. Utskottet ser därför positivt på det arbete som Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse (SiS) utför på uppdrag av regeringen för att kunskaps-samla inom området med syfte att höja kvaliteten på och komma till rätta med vissa brister inom missbrukarvården. Utskottet vill i sammanhanget peka på den studie SBU nyligen avslutat vad gäller behandling av alkohol- och narkotikamissbrukare. Enligt utskottets mening är det angeläget att regeringen noga följer utvecklingen på vård- och behandlingsområdet och tidigt uppmärksammar tendenser till negativa förändringar. Motionerna 2000/01:So25 (fp) yrkande 4 och 2000/01:So547 (fp) yrkande 6 får i allt väsentligt anses tillgodosedda med det anförda.

Information och opinionsbildning

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 52 f.) bl.a. att informationen om och opinionsbildningen kring bruk av alkohol, dess risker och skadeverkningar bör förstärkas, såväl på nationell som på lokal nivå. Opinionsbildningen bör bidra till ett ökat individuellt ansvarstagande när det gäller måttfulla alkoholvänor, alkoholfrihet i trafiken, på arbetsplatser och under graviditet och minskad konsumtion av illegal alkohol.

Enligt regeringen bör opinionsbildningen främst bedrivas av kommuner och landsting samt av frivillig- och ungdomsorganisationer samt andra orga-

nisationer på lokal nivå. Vissa centrala insatser bör göras på nationell nivå i samverkan med olika organisationer, företag m.fl. för att stödja opinionsarbetet på lokal nivå. De aktörer som producerar, säljer eller serverar alkohol har ett ansvar för att informera om riskerna med för hög alkoholkonsumtion. Systembolaget har ett särskilt ansvar för att informera allmänheten om riskerna med alkoholkonsumtion.

Regeringen anför att viss information även fortsättningsvis bör produceras på nationell nivå. Syftet med den nationellt producerade informationen är att uppmärksamma frågan och förmedla samma budskap till hela landet. Den sortens information bör dock kombineras med lokal målgruppsanpassad information och lokala aktiviteter, som stimulerar till dialog mellan människor. Det är därför viktigt att företrädare från den lokala nivån ges möjlighet att påverka de nationella insatsernas utformning. Syftet med nationellt producerad information kan också vara att förmedla basfakta om olika forskningsresultat etc., motsvarande det arbete som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gör.

Regeringen anför vidare att det främsta syftet med nationella kampanjer fram till 2005 bör vara att öka allmänhetens kunskap om individuella risknivåer vid alkoholkonsumtion, vilka skador hög alkoholkonsumtion kan medföra och att öka allmänhetens förståelse för den politik som förs. Det är viktigt att tydligt förklara varför olika insatser görs. Nationella opinionsbildande insatser är också ett viktigt stöd för det lokala arbetet.

Regeringen anser att opinionsbildningen främst bör bedrivas på lokal nivå av kommuner, landsting, frivilligorganisationer, ungdomsorganisationer och andra organisationer. Regeringen avser också att ta kontakter med representanter för ungdomsorganisationer och för arbetsmarknadens parter i syfte att stimulera utvecklingen av ett förstärkt opinionsbildande arbete. Systembolaget har ett särskilt ansvar för att informera allmänheten om alkoholens verkningar och risker. Den nya kommitté som föreslås få ett särskilt ansvar för genomförandet av handlingsplanen får också i uppgift att i bred samverkan med kommuner, landsting, frivilligorganisationer, ungdomsorganisationer, branschorganisationer m.fl. svara för opinionsbildningen på nationell nivå som stöd för opinionsbildningen på lokal nivå.

Motioner

I motion 2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om vikten av upplysning och information (*yrkande 1*). Motionärerna anför att de sedan länge hävdar att det bästa sättet att få ett bättre förhållningssätt till alkohol är genom upplysning och information. En folklig förankring kräver att det goda bruket accepteras. Information om alkohol och alkoholrelaterade skador måste således vara baserad på fakta och kunskap.

I motion 2000/01:So362 av Inger Davidson m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp) begärs tillkännagivande om att en bred informationskampanj riktad till föräldrar och ungdomar bör initieras (*yrkande 3*). Motionärerna anför att ett tilltagande problem är den stora tillgången på droger, vilket har pressat priserna. Polisen har i dag inte tillräckligt med resurser för att få bukt med problemen. Ett stort

ansvar vilar därför på föräldrarnas axlar – men ofta vet föräldrarna inte om hur stort problemet är.

I motion 2000/01:So416 av Helena Zakariasén och Ann-Kristine Johansson (båda s) begärs tillkännagivande om behovet av en bred informationskampanj om alkoholens och narkotikans skadeverkningar.

I motion 2000/01:So547 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om en massiv informationskampanj till unga om alkoholens och narkotikans skadeverkningar (yrkande 3). Motionärerna anser att samtliga elever på mellanstadiet måste få droginformation. CAN:s undersökningar visar att andelen elever som får information om droger i skolan sjunkit kraftigt sedan början av 1980-talet. Men också andra ålderskategorier bör komma i fråga för informationsinsatser.

I motion 2000/01:So549 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om beroende och missbruk (yrkande 1). Motionärerna anför att narkotikan inte kan ses isolerat från andra beroendeframkallande medel. Inkörsporten är ofta tobaksbruk och därefter alkoholbruk. Här krävs ett kontinuerligt aktivt opinions- och informationsarbete av en rad grupper i samhället, såväl frivilliga som professionella.

I motion 2000/01:So369 av Rolf Olsson m.fl. (v) begärs att regeringen gör en översyn av informationsinsatser när det gäller kvinnors och flickors alkoholvänor och missbruk (yrkande 3 delvis). Motionärerna anser att det också behövs ett stort mått av informationsinsatser till dem som arbetar med ungdomar samt till socialtjänst- och sjukvårdspersonal.

I motion 2000/01:So423 av Anders Sjölund och Jan-Evert Rådström (båda m) begärs tillkännagivande om information om allt vad ett inträde i myndighetsåldern innebär, i synnerhet vad avser alkoholens skadliga inverkan (yrkande 2).

Tidigare behandling m.m.

Socialutskottet uttalade sig senast hösten 1999, i samband med behandlingen av regeringens proposition 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor m.m., om alkoholförebyggande åtgärder i betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor. Utskottet anförde i sin bedömning bl.a. följande (s. 35).

Sveriges EU-medlemskap har delvis ändrat möjligheterna att föra en traditionell svensk alkoholpolitik. Information, ålderskontroll och andra liknande alkoholskadeförebyggande insatser kommer, enligt utskottets uppfattning, att få en ökad tyngd i den svenska alkoholpolitiken. Utskottet har vid upprepade tillfällen, senast i betänkandet 1997/98:SoU14, understrukit just vikten av information och upplysning om alkoholens skadeverkningar och andra alkoholförebyggande åtgärder. Denna inställning vidhålls av utskottet. Det är, enligt utskottets mening, angeläget att bibehålla en fortsatt hög ambitionsnivå när det gäller det förebyggande arbetet på området, inte minst de insatser som riktar sig till barn och ungdomar. — — —

I socialutskottets *yttranden 1999/2000:SoU5y och SoU11y*, vartill hänvisas, berörs kort även förebyggande insatser på alkoholområdet.

Folkhälsoinstitutet anordnar den 3–4 april 2001 en konferens i Stockholm om kvinnors bruk och missbruk av alkohol. Institutet anför i sin inbjudan att alkoholforskningen till stor del har behandlat män. I och med att kvinnors alkoholkonsumtion ökat blir också behovet av att uppmärksamma kvinnor och alkohol större. På konferensen skall olika kulturella, samhällsvetenskapliga och biomedicinska aspekter på kvinnors bruk och missbruk av alkohol behandlas.

Systembolaget har nyligen publicerat bl.a. två informationsskrifter som rör kvinnor och alkohol, dels *Ge mig en drink jag är rädd!* 12 författare och en illustratör om kvinnor och alkohol, dels *Skönheten och odjuret*, alkoholens dubbelliv, som riktar till unga kvinnor.

Utskottets bedömning

Det svenska samhället står inför en stor utmaning, nämligen att möta en större tillgång på alkoholdrycker. Information och upplysning kommer att spela en central roll i det förebyggande arbetet med anledning av den nya situationen. Utskottet vidhåller sin inställning om vikten av information om bruk, risker och skadeverkningar av alkohol. Enligt utskottets mening är sådan information till barn och ungdom av särskild betydelse. För att motverka de negativa konsekvenserna av en anpassning till EU:s regler och försöka minska alkoholskadorna måste det, enligt utskottet, ske en ökad informationssatsning. Utskottet delar därför bedömningen i propositionen att det informativa och opinionsbildande arbetet på området bör förstärkas, både nationellt och lokalt. En kraftfull opinionsbildande verksamhet bör leda till ett starkare individuellt ansvarstagande när det gäller måttfull alkoholkonsumtion. För att stimulera en utveckling av ett förstärkt sådant arbete bör regeringen, enligt utskottet, samarbeta nära och lyhört med kommuner, landsting, ungdoms- och frivilligorganisationer, arbetsmarknadens parter m.fl. i frågan. Utskottet vill framhålla Systembolagets särskilda informationsansvar rörande alkoholens negativa sidor. Även den nya samarbetskommitté som regeringen skall tillsätta bör svara för en ambitiös opinionsbildning i frågan. Som framgår av redovisningen ovan omfattas kvinnor, även unga kvinnor, av Systembolagets informationssatsning. Utskottet utgår även från att Folkhälsoinstitutets konferens kommer att behandla vikten av att ge även flickor och kvinnor ansvarsfull alkoholinformation. Motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 1, 2000/01:So362 (kd, m, v, c, fp, mp) yrkande 3, 2000/01:So369 (v) yrkande 3 delvis, 2000/01:So416 (s), 2000/01:So423 (m) yrkande 2, 2000/01:So547 (fp) yrkande 3 och 2000/01:So549 (fp) yrkande 1 är i allt väsentligt tillgodosedda med det anförda.

Propositionen

I *propositionen* (s. 54 f.) anför regeringen bl.a. att tillsynen över försäljning och servering av alkoholdrycker på lokal nivå bör skärpas. Detta är nödvändigt för att gällande regler skall följas och tillgången på alkohol även i fortsättningen vara begränsad. Enligt regeringen bör alla kommuner i syfte att minska alkoholskadorna ha alkoholpolitiska program som omfattar tillsynen, ha en effektiv tillsyn av företag som serverar eller säljer alkohol, erbjuda utbildning i ansvarsfull alkoholhantering för innehavare av serveringstillstånd och deras personal och samarbeta med polismyndigheten för att motverka illegal alkoholhantering.

Regeringen anför vidare att det finns flera studier som dokumenterar sambandet mellan lätt tillgänglig alkohol och hög alkoholkonsumtion, och att lätt tillgänglig alkohol leder till ökade problem. Restriktioner för att begränsa tillgången påverkar både ungdomar, hög- och normalkonsumenter och missbrukare. Effektiviteten i strategier när det gäller tillgången är beroende av folkligt stöd och samtycke.

De åtgärder som i Sverige använts för att begränsa den totala alkoholkonsumtionen är främst prisinstrumentet, i form av höga skatter, och en relativt begränsad tillgång. Begränsningar i tillgången sker främst genom att försäljningen sker i Systembolagets drygt 400 butiker, i stället för i ca 8 000 livsmedelsbutiker, och genom särskilda regler för försäljning av folköl i livsmedelsbutiker och försäljning av alkohol på restaurang. Försäljningen genom Systembolaget sker utan vinstintresse och utan den konkurrens som skulle kunna driva upp försäljningen.

Den storskaliga illegala tillverkningen och smugglingen av spritdrycker är ett allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas. Den storskaliga illegala tillverkningen var ett av de bärande motiven bakom det förnyade försöket med lördagsöppet på Systembolaget, som startade den 5 februari 2000. Vid sidan av försöket med lördagsöppet förlängdes öppettiderna i flera butiker på vardagar, dock längst fram till 20.00. Försöket med lördagsöppet kommer att utvärderas efter ett år. Resultatet av utvärderingen blir vägledande för beslut om fortsatt lördagsöppet.

Regeringen anför vidare att åldersgränser för försäljning av alkohol är ett instrument för att begränsa ungdomars tillgång till alkohol. Ett starkt skäl för att inte sänka nuvarande åldersgräns för försäljning på Systembolaget (20 år) är att ju lägre åldersgränsen är för eget inköp, desto längre ner i åldrarna langas alkohol. För servering på restaurang har en lägre åldersgräns fastställts, 18 år.

Kommunerna ansvarar för hanteringen av serveringstillstånd för spritdrycker, vin och starköl. Kommunerna utövar också, tillsammans med polismyndigheten, den direkta tillsynen över serveringen, liksom över detaljhandelsförsäljning och servering av folköl. Lagstiftaren har också gett kommunerna möjlighet att vägra tillstånd för servering, trots uppfyllda krav, om risk för alkoholpolitiska olägenheter finns.

Alkoholutredningen föreslår i sitt betänkande Bestämmelser om alkoholdrycker (SOU 2000:59) att restaurangernas öppethållande skall förkortas.

Restaurangerna skall enligt deras förslag avbryta alkoholförsäljningen senast kl. 3.00. När det gäller folkölstillsynen har utredningen föreslagit att folkölstillsynen skall skärpas. Utredningens förslag är för närvarande föremål för remissbehandling. Regeringen återkommer under våren 2001 i dessa frågor.

För att leva upp till sina åtaganden bör enligt regeringen kommunerna upprätta eller komplettera sina alkoholpolitiska program. I kommunens samlade program bör ingå riktlinjer för serveringstillstånd, preciseringar om vad som kan utgöra alkoholpolitiska olägenheter (dvs. när kommunen bör avslå en ansökan) samt en plan med en uttalad ambitionsnivå för tillsyn av servering av alkoholdrycker och handel med folköl. Sanktionssystemet ger möjlighet att dra in tillståndet för restauranger med brister i serveringsförfarandet. Alla tillståndshavare bör kontrolleras minst en gång per år, och de restauranger som främst vänder sig till en ungdomlig publik bör kontrolleras mer frekvent. Länsstyrelsen skall ge råd och stöd till kommunerna, men också utöva tillsyn över deras verksamhet. Länsstyrelserna bör ha en plan för tillsynen av kommunernas verksamhet. Varje kommun bör få ett besök minst en gång vartannat år, och dessutom vid förekommen anledning.

Regeringen anför vidare att varje restaurang bör ha en genomtänkt policy, bl.a. om hur ansvarsfull servering av alkohol skall ske. Utbildning av personalen utgör en grund för en sådan policy. Genom sådan utbildning stärks personalens sociala ansvarstagande. Kommunen bör här kunna erbjuda utbildning i ansvarsfull alkoholhantering för innehavare av serveringstillstånd och deras personal.

Kommunen har också med stöd av lokal ordningsstadga möjlighet att reglera på vilka platser alkohol får drickas i offentliga miljöer. Genom den patrullering polisen genomför i offentliga miljöer och genom möjligheten att beslagta alkohol hos minderåriga, bidrar polisen till att begränsa tillgängligheten. Tullens roll är enligt regeringen fortfarande viktig, och det är angeläget att tullen även fortsättningsvis genomför kontroller för att beslagta och motverka illegal alkoholförsel. Även tullen bör prioritera införselkontroll av ungdomar och unga vuxna.

Motioner

I *motion 2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m)* yrkas att riksdagen beslutar om avveckling av detaljhandelsmonopolet (*yrkande 2*). Enligt motionärerna skulle sänkta alkoholskatter och en ökad tillgänglighet till legal alkohol genom att Systembolagets monopol avvecklas i första hand för öl och vin sannolikt förstärka trenden från oregistrerad till registrerad alkoholkonsumtion. Yrkanden som syftar till detaljhandelsmonopolets avskaffande framförs även i *motionerna 2000/01:So210 av Sten Andersson (m)*, *2001/01:So276 av Leif Carlson (m) yrkande 3* samt *2000/01:So300 av Chris Heister m.fl. (m) yrkande 5*. I *motion 2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs vidare tillkännagivande om restaurangers öppethållande (*yrkande 3*). Motionärerna anför att det är angeläget att restauranger kan stänga under lugna former efter det att alkoholserveringen har avslutats. Det måste dessutom vara bättre att tillåta lagliga restauranger att ha öppet när och om det finns en efterfrågan även för alkoholservering än att genom skärpta regler driva fram en expans-

ion av verksamhet med svartklubbskaraktär. Enligt motionärerna bör reglerna om restaurangers stängningstider helt avskaffas och att stängningstiden således skall vara en angelägenhet för respektive restaurangägare.

I *motion 2000/01:So300 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om att permanenta verksamheten med lördagsöppet på Systembolaget i hela landet (*yrkande 4*). Motionärerna anför att försöket med lördagsöppet av allt att döma blivit mycket lyckat. Enligt motionärerna behövs inte någon försöksverksamhet utan försöket kan permanentas. Vidare begärs att riksdagen beslutar om sänkt åldersgräns till 18 år vid detaljhandel och resandeförsel av alkoholdrycker (*yrkande 6*). Enligt motionärernas uppfattning måste även åldersgränserna anpassas nedåt. I Sverige har 18-åringar t.ex. rösträtt och skyldighet att fullgöra militärtjänst. Åldersgränsen för inköp av alkohol bör i konsekvensens namn jämföras med myndighetsåldern. Detta bör, enligt motionärerna, även gälla vid resandeförsel av alkohol till Sverige. Slutligen begärs tillkännagivande om förstärkt tillsynsverksamhet i kommunerna (*yrkande 11*). Enligt motionärerna är det allvarligt att hela 8 % av kommunerna inte genomförde några tillsynsbesök alls under 1999. Tillsynsbesöken resulterade dessutom mycket sällan i några åtgärder. En annan varningssignal är att endast 10 % av återkallelserna och 26 % av varningarna beror på rent alkoholpolitiska skäl. Enligt motionärerna är det särskilt anmärkningsvärt att den ofta orimligt hårda kontrollen vad beträffar starköl, vin och sprit inte motsvaras av tillnärmelsevis lika noggranna kontroller av folkölsförsäljningen, som annars utgör en viktig inkörsport för ungdomars alkoholkonsumtion. Vad beträffar folkölsförsäljningen är det allt överskuggande problemet bristande ålderskontroll från butikernas sida, vilken i sin tur hänger samman med den ofta obefintliga tillsynen från kommunerna.

I *motion 2000/01:So24 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs tillkännagivande om behovet av en översyn av alkohollagen. Motionären anför att det i ökande utsträckning visat sig att kommunerna och domstolarna gör olika bedömningar av när påföljden varning skall användas i stället för återkallelse. Det kan inte vara lagstiftarens avsikt att det skall råda betydande osäkerhet om när de olika påföljderna bör och skall användas. Det är angeläget att lagstiftningen förtydligas.

I *motion 2000/01:So423 av Anders Sjölund och Jan-Evert Rådström (båda m)* begärs att riksdagen beslutar att åldersgränsen för inköp av alkoholhaltiga drycker vid Systembolaget jämföras med myndighetsåldern, dvs. 18 år. Enligt motionärerna bör en enhetlig gräns för eget ansvar införas, vilket innebär att åldersgränsen för inköp av alkoholhaltiga drycker på alla försäljningsställen skall vara enhetlig (*yrkande 1*).

I *motion 2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs att riksdagen beslutar att höja åldersgränsen till 20 år för servering av alkoholhaltiga drycker i restaurang (*yrkande 4*). I samma motion begärs tillkännagivande om att inrätta en enhet med ansvar för alkohol och droger (*yrkande 8*). Motionärerna anser att en enhet för alkohol och droger med avgränsade uppgifter på ett effektivt sätt skulle motverka en utveckling som blir alltmer problema-

tisk. Detta kan t.ex. ske i nära samverkan med Folkhälsoinstitutet. Vidare begärs tillkännagivande om försöksverksamheten med lördagsöppet på Systembolaget (*yrkande 9*). Motionärernas viktigaste argument emot lördagsöppet är att de vill skydda de kvinnor och barn som enligt statistiken misshandlas under helgerna.

I *motion 2000/01:So27 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om att handlare som avser att sälja folköl bör anmäla detta till kommunens tillsynsenhet och att kommunerna skall ha möjlighet att ta ut en mindre avgift för att täcka kostnaderna för tillsynen (*yrkande 2*).

I *motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om sanktioner mot överträdelse mot bestämmelserna om folkölsförsäljning (*yrkande 6*). Motionärerna anför att det bör finnas ekonomiska sanktioner att ta till mot de butiker som bryter mot bestämmelserna om försäljning av folköl till minderåriga. Sanktionerna kan vara utformade efter dagbottsmodell.

I *motion 2000/01:So28 av Nils-Erik Söderqvist och Göran Magnusson (båda s)* begärs tillkännagivande om att de alkoholpolitiska programmen skall utformas så att kommunerna kan hänvisa till dessa vad gäller lokalt förhållningssätt (*yrkande 2*).

Tidigare behandling m.m.

Socialutskottet uttalade sig senast hösten 1999, i samband med behandlingen av regeringens proposition 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor m.m., om alkoholförebyggande åtgärder i *betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor*. Utskottet anförde i sin bedömning bl.a. följande (s. 35 f.).

— — — Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det förebyggande arbetet effektivare än hittills måste försöka påverka konsumentledet i alkoholförsäljningen och i ökad utsträckning utveckla hållbara lokala strategier som också innebär ett ökat lokalt ansvarstagande för kommunen, bostadsområdet, arbetsplatsen m.m. Utskottet menar också att det är av stor vikt att vid sidan om myndigheterna olika aktörer, inte minst alkoholbranschen, uppmuntras att samarbeta och engagera sig i det förebyggande arbetet. Ett värdefullt samarbete på området sker också inom ramen för OAS. Ett av många prioriterade områden är att motverka langning till ungdomar. — — —

Aktuella motioner avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:42). Till betänkandet fogades i denna del tre reservationer (kd, c och mp).

Enligt 5 kap. 1 § alkohollagen (1994:1738) skall det för detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl finnas ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag (detaljhandelsbolaget) som staten äger. Av lagens 2 § framgår att endast detaljhandelsbolaget får bedriva detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl.

Motioner om att avskaffa detaljhandelsmonopolet har behandlats av utskottet vid ett stort antal tillfällen och senast i *betänkande 1999/2000:SoU4*

Vissa alkoholfrågor. Utskottet vidhöll (s. 62) då sin tidigare inställning att Systembolagets ensamrätt till detaljhandel med sprit, vin och starköl är ett av de viktigaste inslagen i den restriktiva alkoholpolitiken och att denna inställning delades av regeringen. De aktuella motionerna avstyrktes (rskr. 1999/2000:42). Mot utskottets beslut reserverade sig m.

Enligt 3 kap. 8 § alkohollagen får vid detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl varor inte säljas eller annars lämnas ut till den som inte har fyllt 20 år. Motsvarande gäller vid detaljhandel med öl och servering av alkoholdrycker i fråga om den som inte fyllt 18 år.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen avstyrkt motioner om att höja respektive sänka aktuella åldersgränser. Utskottet vidhöll senast i *betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor* sin tidigare inställning att det inte var berett att förorda någon ändring av de aktuella åldersgränserna (s. 76). Motionerna avstyrktes (rskr. 1999/2000:42). Till betänkandet fogades i denna del två reservationer från m och kd.

Alkoholinspektionen har i december 2000 till regeringen överlämnat rapporten *Smuggling, hembränning och olaglig försäljning – Illegal alkohohlantering (Alkoholinspektionen 2001:1)*. I rapporten föreslår inspektionen att en ny s.k. svartspritsgrupp bör tillsättas. I gruppen bör berörda myndigheter ingå för att samordna och intensifiera insatserna mot den i vid bemärkelse illegala alkohohlanteringen. Vidare föreslås bl.a. ett flertal åtgärder för en förbättrad gränskontroll.

De forskare som på regeringens uppdrag skall utvärdera försöket med lördagsöppet på Systembolaget har den 31 januari 2001 lämnat en första rapport till regeringen, *Effekterna av lördagsöppna systembolagsbutiker. Uppföljning av de första tio månaderna*. Av rapporten framgår bl.a. att alkoholförsäljningen ökade med 3 % i de län som ingår i försöksverksamheten. Rapporten skall ligga till grund för regeringens kommande ställningstagande om lördagsöppet.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller sin inställning vad gäller Systembolagets detaljhandelsmonopol rörande vin, sprit och starköl. Detta är ett viktigt alkoholpolitiskt instrument för att Sverige även fortsättningsvis skall ha en kontrollerad och ansvarsfull försäljning av alkohol. Motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 2, 2000/01:So210 (m), 2000/01:So276 (m) yrkande 3 samt 2000/01:So300 (m) yrkande 5 avstyrks.

Utskottet vidhåller också sin inställning vad gäller aktuella åldersgränser i 3 kap. 8 § alkohollagen. Motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkande 4, 2000/01:So300 (m) yrkande 6 och 2000/01:So423 (m) yrkande 1 avstyrks.

Utskottet vidhåller även sin inställning vad gäller det alkoholpreventiva arbetet. Det förebyggande arbetet att begränsa tillgången på alkohol måste bygga på ökat lokalt engagemang och ansvarstagande. Utskottet delar bedömningen att den kommunala tillsynen över försäljningen och serveringen av alkoholdrycker på lokal nivå bör skärpas och effektiviseras. Som ett led i

detta arbete bör kommunerna uppmuntras att upprätta eller komplettera sina alkoholpolitiska program bl.a. vad gäller serverings- och tillsynsfrågorna. Utskottet vill framhålla vikten av att kommunerna nära och engagerat samarbetar i dessa frågor med andra kommuner, det lokala näringslivet och polisen m.fl. Vad som anförts i propositionen om länsstyrelsens roll i arbetet med dessa frågor delas av utskottet.

De frågor som tas upp i motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 3, 2000/01:So25 (fp) yrkande 6, 2000/01:So26 (kd) yrkande 9, 2000/01:So27 (c) yrkande 2 samt 2000/01:So300 (m) yrkande 4 kommer enligt uppgift att behandlas i en proposition senare under våren. Utskottet anser inte att riksdagens behandling av dessa frågor bör föregripas, varför motionerna avstyrks.

Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen på området och vid behov initierar de övriga ändringar i alkohollagen som bedöms erforderliga. Motionerna 2000/01:So28 (s) yrkande 2 och 2000/01:So300 (m) yrkande 11 får anses åtminstone delvis tillgodosedda med det anförda. Motion 2000/01:So24 (m) avstyrks.

I propositionen redovisas hur handlingsplanen skall genomföras och följas upp. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 8, varför också denna avstyrks.

Begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker m.m.

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 56 f.) att med hänsyn framför allt till skyddet för ungdomen bör åtgärder vidtas för att hindra att gällande alkoholreklamregler kringgås genom marknadsföring av alkoholhaltiga lättdrycker. En särskild utredare bör tillkallas med uppgift att se över bl.a. möjligheterna att begränsa alkoholindustrins sponsring inom idrotten.

I propositionen redovisar regeringen vidare att det finns särskilda regler för marknadsföring av alkoholhaltiga drycker till konsumenter i 4 kap. alkohollagen (1994:1738). Reglerna omfattar endast alkoholdrycker, dvs. drycker som innehåller mer än 2,25 volymprocent alkohol. Alkoholdrycker får inte marknadsföras genom kommersiella annonser i tidningar (med undantag för folköl), radio eller TV, enligt 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen (TF) och 1 kap. 12 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Vid marknadsföring på annat sätt, dvs. på annat sätt än genom kommersiell annons i tidningar, radio eller TV, ställs det i lagen upp ett krav på särskild måttfullhet. Vad som är särskild måttfullhet har definierats främst genom Konsumentverkets riktlinjer på området (KOVFS 1979:5 och 6). Alkohollagen innehåller också en särskild bestämmelse om att marknadsföring av alkoholdrycker inte får rikta sig särskilt till eller skildra barn och ungdomar.

Regeringen anför att en återkommande kritik mot marknadsföringen av framför allt lättöl är att denna är förtäckt eller indirekt reklam för alkoholdrycker. I betänkandet Alkoholreklam – Marknadsföring av alkoholdrycker och Systembolagets produkturval (SOU 1998:8) konstaterade 1996 års alkoholreklamutredning att sambandet mellan marknadsföringen av lättöl och

starköl var uppenbar. I nämnda betänkande presenterades förslag bl.a. till lagstiftningsåtgärder som syftade till att försvåra att den tillåtna marknadsföringen av lättdrycker utnyttjades som indirekt reklam för alkoholdrycker.

Utredningens förslag behandlades i propositionen Vissa alkoholfrågor, m.m. (prop. 1998/99:134). Regeringen konstaterade bl.a. att branschen genom olika åtgärder tagit ett allt större ansvar för att sprida information om alkoholens skadeverkningar och för att hindra och motverka åtgärder som kan uppfattas som kringgående av alkoholreklamregleringen. Regeringen framhöll att den såg positivt på denna utveckling och underströk att den utgick ifrån att vidtagna åtgärder från branschens sida var uttryck för ett såväl långsiktigt som utökat åtagande. Regeringen ansåg därför att det saknades skäl att genomföra några större förändringar av de särskilda bestämmelserna om alkoholreklam.

Riksdagen antog regeringens förslag (bet. 1999/2000:SoU4, rskr. 1999/2000:42). Socialutskottet framhöll emellertid att det fick förutsättas att regeringen skulle återkomma till riksdagen i frågan om det skulle visa sig att branschens åtgärder, särskilt vad gäller indirekt reklam för starkare öl, är otillräckliga.

Enligt regeringen, proposition 2000/01:20 s. 58, har på senare tid, branschens egenåtgärdsprogram till trots, reklamen för lättöl i TV alltmer utformats på ett sådant sätt att det har varit uppenbart att målgruppen är ungdomar. I reklamen har såväl idrottsstjärnor som andra, för ungdomar, populära och kända personer förekommit. Det har också förekommit olika former av livsstilsannonsering som ger starka associationer till annat än konsumtion av lättöl. Enligt regeringen har de av branschen vidtagna egenåtgärderna inte kommit att medföra en sådan utveckling som förutsattes i nämnda proposition. Med hänsyn till detta och med beaktande av att ett av de främsta syftena med alkoholreklamregleringen är skyddet för ungdomen anser regeringen att det finns skäl att åter ta upp frågan om en reglering av reklamen för de alkoholhaltiga lättdryckerna. Reglerna för marknadsföring på alkoholområdet måste således enligt regeringens bedömning även omfatta dessa drycker. Regeringens uppfattning är att den sortens livsstilsannonsering där det råder förväxlingsrisk måste bort. Regeringen anför att i sammanhanget måste emellertid det mål som är anhängigt i EG-domstolen och som avser de svenska bestämmelserna om marknadsföring av alkoholdrycker beaktas. I målet Konsumentombudsmannen mot Gourmet International Products (mål C-405/98) har Stockholms tingsrätt begärt ett s.k. förhandsavgörande av tolkningen av EG-fördragets artiklar om fri rörlighet för varor och tjänster i förhållande till de förbud mot alkoholreklam som finns i den svenska lagstiftningen. Även den tillåtna marknadsföringen i Sverige för alkoholhaltiga lättdrycker är föremål för bedömning i målet. Det finns således, enligt regeringen, skäl att avvakta EG-domstolens utslag innan närmare förslag till åtgärder avseende den indirekta alkoholreklamen presenteras för riksdagen.

Muntlig förhandling hölls den 19 oktober 2000. Generaladvokaten har den 14 december 2000 lämnat sitt förslag till avgörande av målet. I förslaget anføres bl.a. att ett förbud mot kommersiell alkoholreklam i tidskrifter som behandlar alkoholdrycker i princip inte är befogat med hänsyn till intresset

att skydda människors hälsa och liv. Förbudet strider därför mot artikel 30 och 59 i EG-fördraget. Dom i målet kommer sannolikt att meddelas under våren 2001.

Regeringen framför vidare i *propositionen* (s. 58 f.) att en med alkoholreklamen nära sammanhängande fråga är den om alkoholbranschens sponsring av idrottsevenemang och idrottsklubbar. Frågan är utomordentligt komplicerad och har inte heller varit föremål för några närmare överväganden i utredningssammanhang. Regeringen avser att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att närmare belysa möjligheterna att minska alkoholbranschens inflytande över idrotten, framför allt genom olika former av sponsring till inte minst ungdomsidrotten. Utredaren kommer att få i uppdrag att närmare överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att minska förekomsten av alkohol över huvud taget i samband med olika idrottsevenemang.

Motioner

I *motion 2000/01:So23 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om marknadsföring och sponsring (*yrkande 4*). Motionärerna anför att följden av skärpta bestämmelser mot lättölsreklam endast blir att situationen för svenska bryggerier, vilka är de som står för lättölsreklamen, försämras ytterligare i konkurrensen med utländska bryggerier. Mycket tyder dessutom på att redan tillämpningen av de befintliga svenska reglerna för alkoholreklam strider mot EG-rätten. Motionärerna kan inte heller finna någon alkoholpolitisk mening i att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att försöka begränsa sponsring inom idrotten.

I *motion 2000/01:So495 av Carina Adolfsson Elgestam och Lilian Virgin (båda s)* begärs tillkännagivande om att överväga åtgärder för att se till att barn och ungdomar under 18 år inte genom förledande reklam lockas att använda alkohol.

Utskottets bedömning

Den svenska alkoholpolitiken har som ett av dess huvudsyften att skydda barn och ungdom från alkoholens negativa sidor. När det gäller alkoholreklamens utformning är dessa unga följaktligen en skyddsvärd grupp. Detta gäller enligt utskottets uppfattning även indirekt alkoholreklam. Alla kringgåenden av gällande alkoholreklamregler måste självklart motverkas. Utskottet delar bedömningen att alkoholbranschens egenåtgärder på området inte kommit att medföra en sådan utveckling på området som utskottet tidigare förutsatt. Utskottet noterar att regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen efter EG-domstolens avgörande i ett mål som rör de svenska bestämmelserna om marknadsföring av alkoholdrycker. Vad gäller sponsring ser utskottet positivt på att en särskild utredare skall belysa möjligheterna att minska alkoholbranschens inflytande över idrotten. Med det anförda får motion 2000/01:So495 (s) anses i allt väsentligt tillgodosedd. Motion 2000/01:So23 (m) yrkande 4 avstyrks.

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 59) att representanter för både kommuner och frivilligorganisationer har understrukt behovet av fortbildning. Regeringen anser att det under de senaste tio åren har hänt mycket när det gäller insatser som syftar till att förebygga alkoholskador samtidigt som de flesta som arbetar med förebyggande insatser är självlärda. I dag saknas en normerande utbildning – trots att förebyggande arbete på alkoholområdet utövas i de flesta av landets kommuner och landsting. För att den nationella handlingsplanen skall kunna genomföras behövs en väl utvecklad kompetens hos alla som arbetar med förebyggande insatser på olika nivåer i samhället. Folkhälsoinstitutet bör enligt regeringen få i uppdrag att utarbeta ett förslag till fortbildning. De yrkesgrupper som fortbildningen bör riktas till är personal inom mödra- och barnhälsovård, förskollärare, fritidspedagoger, lärare, personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, polis, frivilligorganisationer, företagshälsovård m.fl.

Motion

I *motion 2000/01:So28 av Nils-Erik Söderqvist och Göran Magnusson (båda s)* begärs tillkännagivande om att utbildning kring alkohol- och narkotikafrågor bör vävas in i universitets- och högskoleutbildning (*yrkande 3*). Motionärerna anför att i propositionen nämns kompetensutveckling i generella ordalag. Enligt motionärernas mening är inte detta tillräckligt. I framtiden bör därför utbildning kring alkohol- och narkotikafrågor vävas in i universitets- och högskoleutbildning.

Utskottets bedömning

Utskottet ser positivt på regeringens uppdrag till Folkhälsoinstitutet vad gäller fortbildning på alkoholpreventionsområdet för vissa yrkesgrupper. Något initiativ med anledning av *motion 2000/01:So28 (s) yrkande 3* behövs inte, varför denna avstyrks.

Alkoholforskning

Propositionen m.m.

Enligt regeringens bedömning i *propositionen* (s. 60 f.) bör alkoholforskningen förstärkas, bl.a. för att ge ökade kunskaper om olika målgruppers dryckesmönster, alkoholvanor samt resultat av vårdinsatser m.m. Regeringen anför att alkoholforskningen bör stimuleras att utveckla kunskap och metoder på de områden som prioriteras i den nationella handlingsplanen. Det är viktigt att bättre än hittills följa utvecklingen av alkoholkonsumtion, dryckesmönster och medicinska och sociala alkoholrelaterade skador, såväl nationellt som lokalt. Ökad kunskap behövs om effekter av olika alkoholpreventiva insatser liksom om konsekvenserna av ändrade införselregler. Vidare

behövs fördjupade studier av alkoholkonsumtionens utveckling i olika målgrupper och olika alkoholkulturer. Speciellt viktigt blir det att studera ungdomars alkoholvanor och studera hur deras attityder och beteenden utvecklas, sprids och påverkas av olika faktorer. Forskning rörande målgrupper som befinner sig i extrema risksituationer är också angelägen. Det gäller gravida missbrukare och missbrukare i akut livshotande situationer samt ungdomar som hamnat i missbruk och kriminalitet. Det är särskilt viktigt att hitta förebyggande insatser för dessa grupper som annars med stor sannolikhet kommer att få stora problem och framgent förorsaka samhället stora kostnader.

Forskning kring utvärdering av preventiva insatserns effekt samt utveckling av metoder vad gäller vårdinsatser är enligt regeringen också angelägen. Även gemensamma forskningsprojekt med andra EU-länder för att genomföra jämförande undersökningar vad gäller alkoholproblemen omfattning och utveckling behövs. Forskningen behöver främst förstärkas inom de beteende- och samhällsvetenskapliga områdena.

En del forskning är nyligen påbörjad som kan bidra till en ökad kunskap inom de områden som prioriterats. *Folkhälsoinstitutet* har bl.a. initierat ett stort forskningsprojekt i vilket man utvärderar ett brett upplagt preventionsprojekt i två kommuner. *Centrum för alkohol- och drogforskning (SoRad)* fick i mars år 2000 medel för att finansiera ett forskningsprogram om alkohol.

I *regleringsbrevet för budgetåret 2001 avseende Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)* framgår under rubriken Uppdrag att FAS, liksom tidigare Socialvetenskapliga forskningsrådet, skall svara för samordning av bl.a. den socialvetenskapliga alkoholforskningen.

Folkhälsoinstitutet anordnar, som ovan nämnts, den 3–4 april 2001 en konferens i Stockholm om kvinnors bruk och missbruk av alkohol.

Nationella folkhälsokommittén överlämnade sitt slutbetänkande *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan (SOU 2000:91)* till socialministern i oktober 2000. Som nationellt folkhälsomål 17 (s. 163) anges långsiktig satsning på forskning, metodutveckling och utbildning. I betänkandet anförts bl.a. att den folkhälsoforskning som bedrivits i allmänhet har ett mer utvecklat genusperspektiv än vad den medicinska forskningen har, men den är inte tillräckligt bra. Det finns anledning att i forskningen uppmärksamma att frisk- och riskfaktorer för hälsa och ohälsa kan vara olika för män och kvinnor. Det *bakgrundsmaterial* som kommittén har haft som underlag för förslagen till nationella folkhälsomål har redovisats i januari 2001. I bilagedel B, kapitlet om genusperspektiv på hälsa (s. 492 f.), behandlas kvinnors villkor när det gäller bl.a. utbildning, förvärvsarbete, hemarbete, våld och sexualitet. Här anförts bl.a. att ett allvarligt hälsoproblem för kvinnors hälsa är det våld, förtryck och de övergrepp som kvinnor utsätts för av framför allt sina makar, sambor och andra närstående män. Trots det har våldet mot kvinnor förblivit ett osynligt fenomen i folkhälsoarbetet. Betänkandet är föremål för remissbehandling.

I motion 2000/01:So369 av Rolf Olsson m.fl. (v) begärs att regeringen gör en översyn av forskningsinsatser när det gäller kvinnors och flickors alkoholvanor och missbruk (*yrkande 3 delvis*). Motionärerna ser ett stort behov av forskningsinsatser när det gäller unga flickors och vuxna kvinnors alkoholvanor och missbruk. Det finns, enligt motionärerna, klara skillnader i kvinnors och mäns, flickors och pojkars livsvillkor. Det gäller också i förhållande till alkohol.

I motion 2000/01:So249 av Ulla-Britt Hagström (kd) begärs tillkännagivande om att forskning om orsaker till kvinnors alkoholdrickande förstärks (*yrkande 1*). Enligt motionären behövs forskarkompetens vad gäller kvinnor. Vården och rehabiliteringen måste ha bättre kunskap om skillnader mellan manliga och kvinnliga alkoholister, så att vård och behandling kan anpassas till kvinnors behov. Folkhälsokommittén ställer upp sju mål och strategier rörande alkohol. För att tillgodose dessa mål måste forskningen om kvinnors alkoholmönster och påverkan på kvinnors hälsa förbättras. I samma motion begärs tillkännagivande om att alkoholproblematiken i samband med våld mot kvinnor bättre uppmärksammas (*yrkande 2*). Motionären anför att ett område som negligeras i samband med alkohol är då det utlöser våld mot kvinnor. Eftersom hälften av de kvinnor som anmäler misshandel själva inte varit påverkade, förträngs alkoholfrågan vad gäller missbruk.

Tidigare behandling

Socialutskottet uttalade sig senast hösten 1999, i samband med behandlingen av regeringens proposition 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor m.m., om alkoholforskning i *betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor*. Utskottet anförde i sin bedömning bl.a. följande (s. 36).

Forskning på alkoholområdet är, enligt utskottet, av stor vikt och behöver utvecklas och stimuleras, bl.a. när det gäller konsumtionsforskningen. Ett centrum för alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet är under uppbyggnad med siktet inställt på att bli nationellt tvärvetenskapligt centrum på forskningsområdet. Det ankommer dock inte på riksdagen att bestämma den närmare inriktningen av forskningen vid centret.

De aktuella motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:42).

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller sin inställning om alkoholforskningens betydelse och dess behov av stimulans. Den redovisning som lämnats i propositionen av forskningens framtida inriktning ser utskottet positivt på. Utskottet vill dock – i likhet med Folkhälsoinstitutet och Nationella folkhälsokommittén – även lyfta fram betydelsen av att forskningen, bl.a. på alkoholområdet, har ett genderperspektiv. Med det anförda får motionerna 2000/01:So249 (kd) och 2000/01:So369 (v) yrkande 3 delvis anses i allt väsentligt tillgodosedda.

Insatser för barn och ungdom*Propositionen*

Förutom de riktade insatser som redovisas i propositionen anför regeringen i *propositionen* (s. 63 f.) bl.a. att insatser som syftar till att förhindra att barn och unga använder alkohol bör stärkas och utvecklas. Debutåldern för alkoholkonsumtion måste skjutas upp. Regeringen har gett Folkhälsoinstitutet i uppdrag att i samverkan med Skolverket och i samråd med Svenska Kommunförbundet analysera vilka insatser som kan vidtas för att stärka den alkoholskadeförebyggande verksamheten i skolan. Åtgärderna kan bl.a. riktas till skolledare, lärare och fritidspedagoger. Uppdraget skall enligt *regleringsbrev* för budgetåret 2001 avseende Folkhälsoinstitutet redovisas senast den 31 mars 2002.

Enligt regeringen är insatser som bidrar till att skjuta upp alkoholdebuten bland de allra viktigaste åtgärderna. Ungdomarnas egna engagemang är en viktig resurs i det alkoholskadeförebyggande arbetet som måste tas till vara. När det gäller insatser för att förhindra tidig debut och hög alkoholkonsumtion i ungdomsåren är det av stor vikt att ungdomars behov av självständighet och rätt till inflytande och delaktighet beaktas.

När det gäller insatser för barn och ungdom är det enligt regeringen viktigt att verka både för minskad tillgång till alkohol och minskad efterfrågan. Att begränsa tillgången har sedan länge varit en grundsten i alkoholpolitiken, och den är särskilt betydelsefull när det gäller att skydda ungdomar — och i synnerhet ungdomar i riskzon.

Ett problem när det gäller att begränsa tillgången på alkohol för ungdom är enligt regeringen den bristfälliga ålderskontrollen vid försäljning av folköl i livsmedelsaffärer. Där kan tillgängligheten minskas genom att kommunen i samarbete med polisen skärper tillsynen av hur man upprätthåller åldersgränser vid folkölsförsäljning samt utvecklar samverkan med näringslivet. Kommunen måste också ha en fungerande tillsyn över servering på restaurang, och Systembolaget bör även fortsättningsvis prioritera ålderskontrollen. Genom information bör äldre kamrater, syskon och föräldrar få större insikt om skälet till att de inte bör låna alkohol till minderåriga. Vidare vill regeringen särskilt fästa uppmärksamheten på problemen med att det förekommer olika åldersgränser för män respektive kvinnor på restauranger och diskotek. En konsekvens av att unga män stängs ute kan bli ökad alkoholkonsumtion i icke kontrollerade former samt ökat våld på gator och torg. Regeringen har inlett diskussioner med branschen i denna fråga och överväger nu vilka åtgärder som bör vidtas.

Alkoholutredningen föreslår i sitt betänkande Bestämmelser om alkohol-drycker (SOU 2000:59) bl.a. att rätten att sälja folköl tydligare skall begränsas till egentliga matvarubutiker. Dessa bör dessutom åläggas skyldighet att utarbeta särskilda egentillsynsprogram. Enligt alkohollagen har man inte rätt att överlåta alkohol till ungdom under 18 år annat än för "förtäring på stället", dvs. förtäring i vuxens sällskap. Alkoholutredningen föreslår en skärpning av lagen, som innebär att man inte heller skall ha rätt att bjuda minderå-

riga för förtäring på stället, om detta sker i mer än obetydlig omfattning. Alkoholutredningens förslag är, som ovan nämnts, föremål för remissbehandling, varför regeringen avser att återkomma även i dessa frågor i en proposition till riksdagen under våren 2001.

Systembolaget har under de senaste åren genomfört en rikstäckande kampanj mot kompislångning, där bl.a. filmer med långning som tema har sänts i flera TV-kanaler. Det finns dock enligt regeringen ett behov av förstärkta insatser på lokal nivå för att effektivare begränsa tillgången på folköl för minderåriga.

I flera kommuner har lovvärda insatser gjorts som syftar till att stimulera föräldrar att tala med sina barn om alkohol och alkoholkonsumtion. Många föräldrar behöver hjälp för att närma sig ämnet och för att kunna föra en dialog med sina barn. Att erbjuda föräldrar att föra dessa diskussioner i skolan ger ett särskilt betydelsefullt stöd till ensamföräldrar.

Regeringen pekar på att alla i den nationella ledningsgruppen, alla frivilligorganisationer och de flesta kommuner som kommit in med synpunkter har pekat på skolans viktiga roll när det gäller att påverka elevernas framtida alkoholkonsumtion och drogvanor. Regeringen delar den bedömningen.

I propositionen pekar regeringen på att ungdomar värderar sin fritid högt och deras fritidsintressen förändras ständigt. Oavsett fritidsintressen uttrycker många ungdomar ett behov av flera mötesplatser och träffpunkter. Särskilt ungdomar på högstadiet uppger att de saknar lokaler, platser utanför bostaden där de kan träffa sina kompisar, lyssna på musik etc. Satsningen på verksamhet i kommunerna för unga människor som inte har någon föreningstillhörighet, bl.a. fritidsgårdar, bör enligt regeringen stärkas.

Det framhålls vidare från regeringens sida att föreningar i möjligaste mån bör ha en klar policy i alkoholfrågor. Av den bör det framgå att all verksamhet där minderåriga deltar är alkoholfri och att vuxna som deltar beaktar detta. Regeringen pekar också på att idrott är viktig för många människor. Attityder och beteende inom idrotten påverkar starkt de enskilda individerna. Barn och ungdom under 18 år bör få möta en trygg och alkoholfri idrottsmiljö. Det understryks vidare av regeringen att grundläggande i ett drogförebyggande arbete är att erbjuda ungdomar under 18 år mötesplatser. Arbetet med att utveckla drogfria nöjesmiljöer är eftersatt i många kommuner, eftersom sådan verksamhet sällan varit kommersiellt lönsam. Regeringen vill uppmuntra fler kommuner att ta initiativ till sådana verksamheter.

I propositionen (s. 42) anförs också att de första resultaten av två jämförande europeiska alkoholstudier kommer att presenteras under det svenska ordförandeskapet i EU våren 2001. En av Sveriges prioriterade uppgifter under och efter ordförandeskapsperioden kommer att vara att lyfta fram frågorna om alkoholen och alkoholens betydelse för folkhälsan i syfte att bidra till arbetet med att utveckla en gemensam alkoholstrategi inom EU. Under Sveriges ordförandeskap genomförs också, på svenskt initiativ, en europeisk WHO-ministerkonferens om alkohol. Temat för konferensen är unga människor och alkohol.

I motion 2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om familjens betydelse i det förebyggande arbetet inom alkoholpolitiken (yrkande 7).

I motion 2000/01:So27 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs tillkännagivande att föräldrarnas ansvar för att minska alkoholkonsumtionen bland de unga bör tydliggöras (yrkande 3).

I motion 2000/01:So547 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om behovet av ett samlat nationellt åtgärdsprogram mot det växande alkohol- och drogmisshuset bland unga. I samma motion begärs att regeringen tillsätter en utredning för att skyndsamt återkomma med förslag till ett sådant nationellt åtgärdsprogram (yrkandena 1 och 2).

I motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om finansiering av ett utökat åtgärdsprogram genom försäljning av statliga V&S Vin & Sprit AB (yrkande 3). Motionärerna föreslår därför att staten säljer företaget, vilket beräknas tillföra statskassan runt trettio miljarder kronor. En del av räntevinsterna bör användas till en satsning på att minska alkoholmissbruk och narkotikaanvändning bland unga. Vidare begärs tillkännagivande om åtgärder för att minska langningen (yrkande 5). Motionärerna anför att brottslighet som langning måste förebyggas genom bättre social samhällsomsorg, skola med hög kvalitet och att man tidigare uppmärksammar ungdomar i riskzonen.

I motion 2000/01:So286 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (båda kd) begärs tillkännagivande om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem (yrkande 2). Motionärerna pekar på att de barn som lever i miljöer med alkohol- eller narkotikamissbrukande föräldrar under senare tid har blivit uppmärksammade i ett antal rapporter. I samma motion begärs tillkännagivande om behovet av insatser för att minska flickors alkoholbruk (yrkande 3).

I motion 2000/01:N225 av Elver Jonsson och Runar Patriksson (båda fp) begärs tillkännagivande om att ungdomens utanförskap åtgärdas genom upprustning av skolans funktion och bekämpande av alkohol och andra droger med stimulans av ungdomars möjlighet till drogfri fritid (yrkande 6).

I motion 2000/01:So377 av Monica Green och Carina Ohlsson (båda s) begärs tillkännagivande om det nödvändiga drogförebyggande arbetet och föreningarnas viktiga roll. Ungdomar måste få chansen till alternativa umgängesformer än att umgås via droger. Det drogförebyggande arbetet måste få en högre status än vad det har i dag. Föreningslivet och kommunala verksamheter som fritid, skola, barnomsorg och socialtjänst måste få större möjligheter att på ett tidigt stadium jobba med barns och ungdomars attityder till droger. Med ett alltmer segregerat boende i framför allt storstäderna spelar ett aktivt föreningsliv en viktig roll.

Socialutskottet uttalade sig hösten 1999, i samband med behandlingen av regeringens proposition 1998/99:134 Vissa alkoholfrågor m.m., om alkoholförebyggande åtgärder i *betänkande 1999/2000:SoU4 Vissa alkoholfrågor*. Utskottet anförde i sin bedömning bl.a. följande (s. 36).

Utskottet delar den oro många känner över att ungdomars och inte minst unga flickors alkoholmissbruk ökar. Detta måste enligt utskottet mötas med konkreta och trovärdiga åtgärder. Ungdomarna måste nås i deras närmiljö och föräldrarna stödjas. Utskottet delar regeringens inställning att med en bred nationell och internationell mobilisering kan ungdomars alkoholkonsumtion hållas nere. Utskottet ser positivt på Sveriges arbete inom EU för att få stöd för en gemensam EU-strategi rörande alkohol. Utskottet har liksom regeringen förhoppningen att en Stockholmsdeklaration i frågan kan utgöra en viktig framtida plattform för det alkoholpreventiva arbetet.

Aktuella motioner avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:42).

Utskottet har därefter senast i *betänkande 2000/01:SoU7 Barn – Här och nu. En redogörelse för barnpolitiken i Sverige* berört frågan om drogprevention bland unga. Utskottet anförde (s. 26) bl.a.:

Utskottet anser det angeläget att åtgärder vidtas för att långsiktigt förebygga användningen av alkohol, tobak och andra droger, särskilt bland unga människor. En nationell ledningsgrupp med detta syfte finns sedan 1997 i Socialdepartementet under socialministerns ledning. – – – Nationella folkhälsokommittén har vidare i sitt slutbetänkande som mål 12 respektive 13 beskrivit att tobaksbruket skall minska respektive att det skadliga bruket av alkohol skall minska. Frågan om insatser som syftar till att förhindra att barn och unga använder alkohol är vidare aktuella i propositionen Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador, vilken för närvarande bereds i utskottet.

Utskottet ansåg aktuella motioner (mp och fp) i viss mån tillgodosedda och avstyrkte dessa. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:135).

Nationella folkhälsokommittén har i sitt slutbetänkande *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan (SOU 2000:91)* som hälsopolitiskt mål 13 angett ”minskat skadligt alkoholbruk”. Kommittén anför (s. 17) bl.a. att information om skadligt alkoholbruk, punktnykerhet och insatser riktade till barn och ungdom på sikt kan minska totalkonsumtionen och alkoholskadorna. Betänkandet är föremål för remissbehandling.

I *Folkhälsoinstitutets* ungdomsarbete inom alkohol- och drogområdet ingår flera projekt som syftar till att utveckla det alkoholförebyggande arbetet framför allt riktat mot ungdomar (bl.a. Provincia Bothniensis och Skåneprojektet). Institutet har också tagit fram olika material som är avsedda att användas i drogundervisningen i skolorna. Utgångspunkten är att självständiga ungdomar med ett gott självförtroende får en inneboende förmåga att kontrollera sin drogkonsumtion.

Projekt Drugsmart, www.drugsmart.com, är ett alkohol- och narkotikapolitiskt forum på Internet. Drugsmart, startade hösten 1998 på initiativ av den

nationella ledningsgruppen och vänder sig främst till yngre tonåringar samt deras föräldrar och lärare med information och kommunikation om alkohol och narkotika, värderingsövningar, spel, diskussioner m.m. Målet är att påverka ungdomarnas attityder och värderingar genom ökad kunskap samt att stödja dem i valet av en drogfri livsstil. Ett annat syfte är att utgöra motvikt till drogliberala budskap på Internet samt att också på ett snabbt och lättillgängligt sätt tillhandahålla skol- och undervisningsmaterial till lärare och elever i skolan om alkohol- och narkotikafrågor (ANT).

EG-kommissionen har i maj 2000 framlagt förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om antagande av ett program för gemenskapsåtgärder på folkhälsoområdet (2001–2006). I förslaget betonas behovet av att angripa hälsopåverkande faktorer genom främjande av hälsa och förebyggande av sjukdomar. Enligt kommissionen anses alkohol vara en av de största riskfaktorerna för människors hälsa (KOM (2000) 285 slutlig). Förslaget kan komma att antas vid hälsorådsmötet den 31 maj 2001. EG-kommissionen har vidare i november 2000 framlagt ett förslag till rådets rekommendation om barns och ungdomars alkoholkonsumtion (KOM (2000) 736 slutlig). I förslaget framhålls att åtgärder på gemenskapsnivå behövs eftersom ungdomskulturen blir alltmer internationell. Förslaget innehåller bl.a. rekommendationer om information och prioritering av sanktioner mot olaglig alkoholförsäljning. Även detta förslag kan komma att antas på hälsorådsmötet under den svenska ordförandeperioden.

Utskottets bedömning

Utskottet delar bedömningen att alkoholförebyggande insatser för barn och ungdomar är särskilt viktiga. Det finns, enligt utskottet, skäl att befara att effekterna av en ökad alkoholkonsumtion i samhället med stor sannolikhet skulle drabba just ungdomar. Utskottet anser därför att insatser som syftar till att förhindra att barn och unga använder alkohol måste stärkas och utvecklas och att åldern för alkoholdebuten måste skjutas upp. Utskottet kan konstatera att en bred nationell och internationell alkoholförebyggande verksamhet pågår på området och ser positivt på regeringens uppdrag till Folkhälsoinstitutet och Skolverket att analysera hur alkoholpreventionsarbetet kan stärkas i skolan. I detta sammanhang vill utskottet understryka vikten av att erbjuda barn och ungdom möjligheter till alkoholfri fritid, både i och utanför föreningslivet. Det är enligt utskottet vidare mycket angeläget att göra denna grupp delaktig i det förebyggande arbetet. Utskottet vill också framhålla betydelsen av att engagera föräldrar i preventionsarbetet samt uppmärksamma de familjesociala konsekvenserna av alkoholmissbruket. I handlingsplanen berörs flera av de frågeställningar som tas upp i motionerna. Motionerna 2000/01:So25 (fp) yrkande 5, 2000/01:So26 (kd) yrkande 7, 2000/01:So27 (c) yrkande 3, 2000/01:So286 (kd) yrkandena 2 och 3, 2000/01:So377 (s), 2000/01:So547 (fp) yrkandena 1 och 2 och 2000/01:N225 (fp) yrkande 6 får i allt väsentligt anses tillgodosedda med det anförda.

Även motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 3 avstyrks.

Propositionen

I *propositionen* (s. 70 f.) anför bl.a. regeringen att generella insatser riktade till vuxna har en god effekt på såväl vuxna som deras barn. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att i samråd med Folkhälsoinstitutet och Arbetslivsinstitutet utveckla metoder för hur andelen primärvårds- och företagshälsovårdspersonal som genomgår fortbildning om alkohol kan öka.

Uppdraget skall enligt *regeringsbrev* avseende Socialstyrelsen för budgetåret 2001 redovisas senast den 31 mars 2002.

Regeringen anför vidare att insatser för vuxna kan delas in i insatser för unga vuxna (vanligen åldersgruppen 18–25 år) och insatser för övriga vuxna. Insatser för unga vuxna bör prioriteras eftersom de som grupp har den högsta alkoholkonsumtionen och eftersom de i hög utsträckning är förebilder för de lite yngre. De behöver ökad kunskap om hur mycket man kan dricka utan att ta skada och om riskerna med berusningsdrickande.

Regeringen framhåller att offentliga miljöer skall vara säkra att vistas i för allmänheten. Därför finns goda motiv till att verka för att offentliga miljöer skall vara så fria som möjligt från alkohol och därigenom från det våld och den skadegörelse som berusade personer kan orsaka.

Eftersom restauranganställda är en riskgrupp på grund av tillgången på alkohol vore det enligt regeringen önskvärt att restaurangerna också hade riktlinjer för förebyggande av alkoholskador bland den egna personalen.

I *propositionen* framför regeringen att drygt 80 % av den arbetsföra befolkningen finns i arbetslivet. De flesta storkonsumenter har arbete, bara en liten andel av storkonsumenterna finns utanför arbetslivet. På arbetsplatser finns många motiv för att utveckla ett alkoholskadeförebyggande arbete. Arbetsmarknadens parter har engagerat sig och inom ramen för Alna (Arbetslivets egen organisation i alkohol- och drogfrågor) utvecklat metoder i det förebyggande arbetet.

På högstskolor och inom studentlivet dricker ungdomarna av tradition i regel ofta och mycket. Folkhälsoinstitutet har i samverkan med Systembolaget och Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) initierat konferenser med högstskolorna i syfte att förebygga alkoholskador.

Regeringen framhåller att inom företagshälsovård och primärvård kan en dialog om dryckesmönster föras vid allmänna hälsoundersökningar och i samband med problem som kan påverkas av hög alkoholkonsumtion. Enligt regeringen bör Socialstyrelsen därför få i uppdrag att i samråd med Folkhälsoinstitutet och Arbetslivsinstitutet utveckla metoder och initiera utbildning inom detta område för läkare, sjuksköterskor och annan personal inom företagshälsovården och primärvården. Fortbildningen bör följas upp av en utvärdering.

I *propositionen* anför regeringen vidare att insatserna för att minska antalet alkoholrelaterade olyckor i trafiken, till lands och till sjöss bör förstärkas. I november 1999 tillkallades en särskild utredare med uppgift att utreda frågan om det finns anledning att i någon form införa en promillegräns för sjöfylleri som inte är grovt och överväga hur en sådan regel skulle kunna utformas (dir. 1999:87). I utredarens uppdrag ingår bl.a. att bedöma i vilken mån och

på vilket sätt möjligheterna att upptäcka och beivra sjöfylleri kan förbättras. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2001. Vägverket bör få i uppdrag att utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att bättre kunna registrera alkoholrelaterade olyckor. Polisen bör fortsatt i sin trafikövervakning prioritera arbetet mot trafiknykterhetsbrotten.

Regeringen anför i propositionen att insatser bör förstärkas och utvecklas för att minska risken för att barn föds med skador förorsakade av moderns alkoholkonsumtion under graviditeten. Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen bör få i uppdrag att ta fram fortbildning för personal inom mödrahälsovården inriktad på att höja kunskapen om sambandet mellan alkoholkonsumtion och skador under graviditeten.

Motioner

I motion 2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om att aktivt arbeta för att uppnå nollvisionen i trafiken (*yrkande 5*). I samma motion begärs vidare att regeringen lägger fram förslag till ändring så att likvärdiga regler gäller för onykterhet till sjöss och vid framförande av fordon på väg (*yrkande 6*).

I motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om utredning av frågor kring sekundärprevention i vården (*yrkande 7*). Motionärerna anför att ett område som inte är omnämnt i propositionen, men som borde vara högprioriterat, är hindren för sekundärprevention i sjukvården. Patienter som sökt till sjukvården för en alkoholrelaterad skada är i regel mer mottagliga för prevention efter behandlingen än vad de var innan de kom till sjukvården. Därför bör frågor kring sekundärprevention i sjukvården redas ut.

I motion 2000/01:So286 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (båda kd) begärs tillkännagivande om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS) (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det enligt uppgift föds mellan 100 och 150 barn i Sverige varje år med skador som orsakats av att modern druckit alkohol under graviditeten, s.k. fetalt alkoholsyndrom (FAS). Därtill kommer 200–300 barn som får mindre omfattande skador, men som får ett bestående handikapp.

I motion 2000/01:So469 av Anders Ygeman (s) begärs tillkännagivande om behovet av alkoholfria miljöer och aktiv kulturpolitik. Enligt motionärerna krävs en genomgång av kommuners, landstings och statens bidrag till kultur- och fritidsevenemang för att säkerställa att de överensstämmer med den övergripande målsättningen att minska totalkonsumtionen och tillhandahålla alkoholfria miljöer.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade senast i *betänkande 1999/2000:SoU12 Barnfrågor* frågan om fetalt alkoholsyndrom (FAS). Utskottet anförde följande (s. 32):

Utskottet vill ånyo framhålla att det är ytterst angeläget att informera om riskerna med att använda alkohol och andra droger under graviditeten. Viktiga insatser görs redan inom mödrhälsovården och genom Folkhälsoinstitutets försorg. Något tillkännagivande är därför inte erforderligt.

Den aktuella motionen (s) avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (prot.nr 1999/2000:102).

Utskottets bedömning

Alkoholen utgör en av de allra största olycksskapande faktorerna i trafiken. Utskottet ser därför positivt på förslaget i propositionen att förstärka insatserna för att minska de alkoholrelaterade trafikolyckorna. Motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 5 får anses i allt väsentligt tillgodosedd med det anförda. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningsarbetet om åtgärder mot sjöfylleri avvaktas eftersom uppdraget skall redovisas inom kort. Motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 6 avstyrks.

Regeringen redovisar vidare i propositionen att insatser för att minska risken att barn föds med skador på grund av moderns alkoholkonsumtion under graviditeten bör förstärkas och utvecklas. Utskottet som tidigare betonat sådana insatser delar den bedömningen. Motion 2000/01:So286 (kd) yrkande 1 får anses i huvudsak tillgodosedd med det anförda.

I propositionen redogörs även för satsningar på alkoholprevention inom företags- och primärvården. Utskottet anser att sekundärprevention inom sjukvården är av stor betydelse i sammanhanget och menar, i likhet med motionärerna i motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 7, att de hinder som finns mot ett genomförande av denna preventionsform bör belysas och minimeras. Det får förutsättas att Socialstyrelsen beaktar detta i samband med utförande av uppdraget inom området. Motionen avstyrks.

Utskottet delar vad regeringen anför i propositionen om att offentliga miljöer skall vara så fria som möjligt från alkohol. Enligt utskottet bör självfallet eftersträvas att detsamma även gäller kulturlivet. Utskottet är dock inte berett att ta något initiativ med anledning av motion 2000/01:So469 (s), varför också denna avstyrks.

Fördelning av medel för att genomföra handlingsplanen m.m.

Propositionen

Regeringen anför i *proposition 2000/01:20 (s. 77 f.)* att den för att stödja genomförandet av de intensifierade alkoholskade förebyggande insatserna i enlighet med den nationella handlingsplanen avser att sammanlagt avsätta 450 miljoner kronor under åren 2001–2003 för planens genomförande. Av dessa medel avsätts 300 miljoner kronor för förstärkta insatser i kommunerna. Länsstyrelsen anvisar medel till kommunerna efter direktiv som utarbetas av regeringen. Resterande 150 miljoner kronor skall användas till ett ökat stöd till utvecklat internationellt samarbete, frivilligorganisationer, forskning, kompetensutveckling, finansiering av de uppdrag som föreslagits och för

Motioner

I *motion 2000/01:So25 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om utredning om länsstyrelsernas roll i medelstildelning till kommunerna (*yrkande 8*). Motionärerna anför att länsstyrelserna skall svara för anvisning av medel till kommunerna. Handläggarna inom länsstyrelserna saknar oftast kompetens att bedöma ansökningar inom detta område. Risken är därför uppenbar att resurser går till fel saker. Eftersom det rör sig om betydande belopp, för varje länsstyrelse betydligt mer än vad forskningsstiftelser på alkoholområdet delar ut, vore det lämpligt att man bildar prioriteringskommittéer, med representanter från bl.a. de samhällsmedicinska enheterna och andra organ.

I *motion 2000/01:So26 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om att bidragen till nykterhetsorganisationerna borde hanteras på samma sätt som i dag gäller för idrottsrörelsen (*yrkande 10*). Motionärerna anför att regeringen i handlingsplanen förstått betydelsen av de ideella organisationernas arbete med dessa frågor. Ett konkret förslag i samband med detta som inte återfinns i handlingsplanen är, enligt motionärerna, att bidragen till nykterhetsorganisationerna borde förändras och hanteras på det sätt som nu gäller för idrottsrörelsen. Ett yrkande med samma innebörd framställs i *motion 2000/01:So471 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) yrkande 8 delvis*.

I *motion 2000/01:So27 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om att resurserna för det alkoholförebyggande arbetet skall fördelas till kommunerna enligt principerna för det generella statsbidraget (*yrkande 4*). Motionärerna anför att det är bättre att infoga resurserna i det generella bidragen till kommunerna, 300 miljoner kronor under en treårsperiod. Därmed förhindras att pågående arbete avstannar eller avslutas, i hopp om specialstöd. Motionärerna avvisar regeringens förslag om specialdestinerade bidrag och föreslår att resurserna fördelas enligt principen om generella bidrag till kommunerna.

I *motion 2000/01:So22 av Inger Segelström (s)* begärs tillkännagivande om frivilligorganisationernas roll för att förebygga alkoholskador. Motionären pekar på att frivilligorganisationernas arbete är ett komplement till samhällets insatser. I fördelningen av de ordinarie bidragen till utveckling av socialt arbete har hittills nykterhetsrörelsen och andra organisationer som arbetar med missbruksfrågor tilldelats en mycket stor andel av det totala anslaget. Det är viktigt att det skapas möjlighet till medelstildelning även för övriga organisationer, vars verksamhet rör t.ex. kvinnor och barn, när det ökade anslaget med anledning av handlingsplanen fördelas.

I *motion 2000/01:So461 av Nils-Erik Söderqvist m.fl. (s, v, c, fp, mp)* begärs tillkännagivande om att statsbidragen till förebyggande arbete med ändring av föreliggande ordning fördelas i enlighet med de principer som angivits i motionen. Vid årsskiftet 1998/99 beslöt riksdagen att införa en ny form för

bidragsgivning till nykterhetsorganisationer m.fl. Det är enligt motionärernas uppfattning felaktigt att stödet till våra folkrörelser hanteras på olika sätt beroende på från vilket konto och från vilken myndighet som anslaget kommer. Motionärerna ser det som självklart att statliga bidrag skall utsättas för kontroll. Det får dock inte ske på bekostnad av en avsevärt utökad byråkrati, som små organisationer inte har resurser för. Resultatet av riksdagens beslut hösten 1998 visar sig nu ha skapat åtskilliga problem för de organisationer som får bidrag via Socialstyrelsen vad gäller fördelning och redovisning.

Tidigare behandling

Socialutskottet uttalade sig senast i samband med behandlingen av *budgetpropositionen (prop. 2000/01:1)* om fördelningen av statsbidrag till nykterhetsorganisationer m.m. i *betänkande 2000/01:SoU1 utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och socialomsorg*. Utskottet anförde i sin bedömning (s. 83) bl.a. följande.

De nya riktlinjerna för statsbidrag till frivilligorganisationerna (SFS 1998:1814) har varit i kraft i knappt två år. Enligt utskottets mening är det självklart att det nya systemet behöver viss tid för att fungera fullt tillfredsställande. Det är dock angeläget att Socialstyrelsen ständigt är lyhörd för organisationernas synpunkter på hur systemet fungerar och att systemet regelbundet följs upp och utvärderas. Utskottet förutsätter att Socialstyrelsen fortsätter det nära samarbetet med organisationerna samt utvecklar brukarrådets forumroll och att regeringen noga följer utvecklingen på området. Det ankommer på regeringen att vidta de ändringar i gällande riktlinjer som kan behövas ---.

Enligt utskottets mening spelar frivilligorganisationerna på det drogförebyggande området en viktig roll. Organisationerna förstärker och kompletterar samhällets insatser genom att bedriva ett förebyggande, stödjande och opinionsbildande arbete. Deras arbete bör därför på olika sätt stödjas och uppmuntras. Samtidigt bör organisationerna vara öppna för att utveckla nya metoder i sitt arbete och aktivt verka för att nå ut till dagens barn och ungdomar. Något initiativ från riksdagens sida behövs inte. ---

Aktuella motionsyrkanden avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:96–97).

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att medlen till förstärkta insatser i kommunerna för att genomföra handlingsplanen skall fördelas av respektive länsstyrelse. Motion 2000/01:So27 (c) yrkande 4 avstyrks därför.

Det får förutsättas att varje länsstyrelse på ett tillfredsställande sätt verkställer denna medelsfördelning. Utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen. Utskottet avstyrker även motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 8.

I propositionen föreslås att medel skall anvisas till kommunerna efter ansökan och enligt direktiv som regeringen skall utarbeta. Utskottet vill i anslutning härtill anföra följande. Trots problemets omfattning är det ytterst få barn vars föräldrar lider av alkoholmissbruk som erbjuds adekvata insatser.

Utskottet anser därför att regeringen särskilt bör uppmärksamma detta behov av preventiva insatser för barn i missbruksmiljöer i samband med utformningen av fördelningsdirektiven. Detta gäller såväl stödet som utgår till kommuner som frivilligorganisationer.

För att handlingsplanen skall få fullständigt genomslag menar utskottet vidare att det bör undvikas att aktuella medel i alltför stor utsträckning fördelas till etablerade frivilligorganisationer som arbetar med missbruksfrågor. Regeringen bör därför vid utformningen av de aktuella direktiven skapa möjligheter att i större utsträckning även kunna medelsfördela till frivilligorganisationer vars verksamhet rör t.ex. kvinnor och barn. Vad utskottet nu sagt med anledning av motion 2000/01:So22 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet vidhåller vad det senast anfört i budgetpropositionen om fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisationer m.m. Utskottet avstyrker motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkande 10, 2000/01:So461 (s, v, c, fp, mp) och 2000/01:So471 (kd) yrkande 8 delvis.

Alkoholfrågor i övrigt

Varningstexter

Motion

I motion 2000/01:So289 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (båda kd) begärs att regeringen lägger fram förslag om en lag som föreskriver varningstext på alkoholförpackningar (yrkande 3).

Tidigare behandling

I betänkande 1995/96:SoU3 *Alkoholfrågor* avslag utskottet ett motionsyrkande om att alkoholförpackningar skulle förses med varningstexter med följande motivering (s. 19).

Om ett enskilt medlemsland inom EU uppställer krav på att förpackningar av alkoholhaltiga varor skall vara försedda med varningstexter för att få säljas på den inhemska marknaden är detta sannolikt att anse som ett s.k. tekniskt handelshinder. Tekniska handelshinder, som kan avse krav såväl när det gäller varornas beskaffenhet i sig som provning, kontroll eller märkning av varor, är förbjudna mellan medlemsstaterna.

Vidare tillade utskottet att det inte finns något som hindrar företagen att frivilligt förse alkoholvarorna med varningstexter. Riksdagen följde utskottet (prot.nr 1995/96:27).

Utskottet ansåg i betänkande 1997/98:SoU7 *Alkoholfrågor* det betydelsefullt att information om alkoholens skadeverkningar ges på flera plan. Utskottet vidhöll (s. 26) dock sin tidigare inställning beträffande varningstexter på alkoholförpackningar och avstyrkte aktuell motion. Riksdagen följde utskottet (prot.nr 1997/98:13). Utskottet behandlade senast frågan i betänkande 1999/2000:SoU4 *Vissa alkoholfrågor* och anförde (s. 77) att dess inställning

vad gäller varningstexter på alkoholförpackningar var densamma som tidigare. Aktuella motioner avstyrktes. Riksdagen följde även här utskottet (rskr. 1999/2000:42).

2000/01:SoU8

Utskottets bedömning

Den inställning utskottet tidigare redovisat vad gäller varningstexter på alkoholförpackningar vidhålls. Utskottet avstyrker därför motion 2000/01:So289 (kd) yrkande 3.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *huvudinriktningen av alkoholpolitiken*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 5, 2000/01:So25 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So26 yrkandena 1–3, 2000/01:So27 yrkande 1, 2000/01:So28 yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233, 2000/01:So289 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So300 yrkande 1, 2000/01:So369 yrkande 1, 2000/01:So462 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So471 yrkande 8 delvis, 2000/01:So549 yrkande 3 och 2000/01:K398 yrkande 23 godkänner vad regeringen föreslår om huvudinriktningen av alkoholpolitiken (avsnitt 8.1),

res. 1 (m)

res. 2 (kd)

res. 3 (c)

res. 4 (fp)

2. beträffande *vård och behandling*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So25 yrkande 4 och 2000/01:So547 yrkande 6,

3. beträffande *information och opinionsbildning*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So23 yrkande 1, 2000/01:So362 yrkande 3, 2000/01:So369 yrkande 3 delvis, 2000/01:So416, 2000/01:So423 yrkande 2, 2000/01:So547 yrkande 3 och 2000/01:So549 yrkande 1,

res. 5 (m)

res. 6 (fp)

4. beträffande *Systembolagets detaljhandelsmonopol*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So23 yrkande 2, 2000/01:So210, 2000/01:So276 yrkande 3 samt 2000/01:So300 yrkande 5,

res. 7 (m)

5. beträffande *åldersgränser*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So26 yrkande 4, 2000/01:So300 yrkande 6 och 2000/01:So423 yrkande 1,

res. 8 (m)

res. 9 (kd)

6. beträffande *serveringstider m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So23 yrkande 3, 2000/01:So25 yrkande 6, 2000/01:So26 yrkande 9 samt 2000/01:So27 yrkande 2 och 2000/01:So300 yrkande 4,

res. 10 (m)

res. 11 (kd)

res. 12 (c)

res. 13 (fp)

7. beträffande *begränsning av tillgången på alkoholdrycker m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So24, 2000/01:So28 yrkande 2 och 2000/01:So300 yrkande 11,

res. 14 (m)

8. beträffande *inrättandet av en enhet för alkohol och droger*

att riksdagen avslår motion 2000/01:26 yrkande 8,

res. 15 (kd)

9. beträffande *begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So23 yrkande 4 och 2000/01:So495,

res. 16 (m)

10. beträffande *fördjupad kompetens*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So28 yrkande 3,

11. beträffande *alkoholforskning*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So249 och 2000/01:So369 yrkande 3 delvis,

12. beträffande *generella insatser för barn och ungdom*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So25 yrkande 5, 2000/01:So26 yrkande 7, 2000/01:So27 yrkande 3, 2000/01:So286 yrkandena 2 och 3, 2000/01:So377, 2000/01:So547 yrkandena 1 och 2 och 2000/01:N225 yrkande 6,

res. 17 (kd, c)

13. beträffande *utökat åtgärdsprogram m.m.*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So25 yrkande 3,

res. 18 (fp)

14. beträffande *åtgärder mot trafikonykterhet m.m.*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So26 yrkandena 5 och 6,

res. 19 (kd)

res. 20 (mp)

15. beträffande *åtgärder mot FAS*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So286 yrkande 1,

res. 21 (kd)

16. beträffande *sekundärprevention*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So25 yrkande 7,

res. 22 (fp)

17. beträffande *alkoholfria miljöer m.m.*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So469,

18. beträffande *metoden att fördela medel*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So27 yrkande 4,

res. 23 (c)

19. beträffande *länsstyrelsens kompetens att fördela medel*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So25 yrkande 8,
res. 24 (fp)

20. beträffande *fördelningsdirektiven*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So22 som sin mening
ger regeringen till känna vad utskottet anför,

21. beträffande *fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisat-
ionerna*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So26 yrkande 10,
2000/01:So461 och 2000/01:So471 yrkande 8 delvis,
res. 25 (kd, fp)

22. beträffande *varningstexter*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So289 yrkande 3.
res. 26 (kd)

Stockholm den 8 februari 2001

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Påls-son (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Catherine Persson (s).

Reservationer

1. Huvudinriktningen av alkoholpolitiken (mom. 1)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Hus-
mark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 17 slutar med "yrkande 1 avstyrks" borde ha följande lydelse:

Utskottet stöder inte regeringens förslag till huvudinriktning av alkoholpo-
litiken. En effektiv alkoholpolitik som kan bidra till att minska alkoholska-
dor kräver folklig förankring och förståelse. En sådan förankring kräver att
det goda bruket accepteras och inte motverkas av svårförståeliga restriktion-
er. Utskottet anser att regeringens proposition på flera punkter aviserar en
skärpning av den restriktiva alkoholpolitiken. Den tydligaste faktorn i sam-
manhanget är kanske att det i nuläget inte blir några sänkningar av alko-
holskatten, en åtgärd som utskottet anser avsevärt skulle minska försäljning-

en av svartspriten och motverka kriminalitet. Enligt utskottets uppfattning kräver en ny alkoholpolitik en kombination av samverkande åtgärder. Onödiga begränsningar och krångel måste tas bort. Svartsprit och kriminalitet måste bekämpas genom förstärkta resurser till bl.a. tullen. Den legala och beskattade alkoholens tillgänglighet måste öka och dess pris sänkas. Hjälp till missbrukarna måste också förstärkas och effektiviseras. Utskottet anser att det bästa sättet att få ett bättre förhållningssätt till alkohol är genom upplysning och information. Inte minst är de ekonomiska ramarna, som i praktiken sätter gränserna för det offentliga bidrag till information och upplysning, alltför snålt tilltagna i handlingsplanen. Utskottet anser vidare att ett mer positivt synsätt och en större öppenhet för andra länders traditioner måste till, särskilt om vi vill nyttja vårt ordförandeskap i EU för att påverka omvärlden. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 5 och 2000/01:So300 (m) yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *huvudinriktningen av alkoholpolitiken*
att riksdagen med anledning av med anledning av motionerna 2000/01:So23 yrkande 5 och 2000/01:So300 yrkande 1 och med avslag på motionerna 2000/01:So25 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So26 yrkandena 1–3, 2000/01:So27 yrkande 1, 2000/01:So28 yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233, 2000/01:So289 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So369 yrkande 1, 2000/01:So462 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So471 yrkande 8 delvis, 2000/01:So549 yrkande 3 och 2000/01:K398 yrkande 23 *dels* inte godkänner den föreslagna huvudinriktningen av alkoholpolitiken, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Huvudinriktningen av alkoholpolitiken (mom. 1)

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 17 slutar med "yrkande 1 avstyrks" borde ha följande lydelse:

Utskottet delar inte regeringens förslag till huvudinriktning av alkoholpolitiken. Utskottet vill understryka att alkoholmissbruket är ett av vårt lands största sociala och medicinska problem. Det är hög tid att ta krafttag för att sänka den totala alkoholkonsumtionen. Ökade införselkvoter har inte inneburit att den illegala alkoholen försvunnit, och på flera orter där man har lördagsöppna systembutiker har våld i hemmen konstaterats. De ideella organisationerna och deras kunskap måste tas till vara på ett bättre sätt och mer resurser behövs till tull och polis. Det är nödvändigt med ett bra samarbete över nationsgränserna. Utskottet anser att den alkoholpolitiska inriktningen bör vara restriktiv för att dels hindra nyrekrytering, dels att få storkonsumenter att minska sitt drickande. Alkoholpolitiken bör sikta till attitydförändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och aktiv prispolitik. Det är också angeläget att begränsa ungdomars umgänge med alkohol. Utskottet vill

verka för att vissa perioder och situationer i livet skall vara helt alkoholfria, s.k. vita zoner. Med hänsyn till egen och andras hälsa skall därför följande fyra områden ses som vita zoner: under graviditeten, under barns uppväxt, i trafiken och på arbetsplatsen. Utskottet ser med stort allvar på utvecklingen att alltfler ungdomar konsumerar mycket alkohol och prövar narkotika och anser att det fordras kraftfulla åtgärder för att vända trenden. Utskottet vill särskilt lyfta fram det samband som finns mellan alkohol och narkotika samt alkohol och våld. Utskottet anser att de 450 miljoner kronor som i propositionen föreslås tillföras under en treårsperiod för att förebygga alkoholkonsumtion och alkoholskador är ett första steg i en långsiktig satsning. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkandena 1–3, 2000/01:So289 (kd) yrkande 2 och 2000/01:So471 (kd) yrkande 8 delvis ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *huvudinriktningen av alkoholpolitiken*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 yrkandena 1–3, 2000/01:So289 yrkande 2 och 2000/01: So471 yrkande 8 delvis och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 5, 2000/01:So25 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So27 yrkande 1, 2000/01: So28 yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233, 2000/01:So289 yrkande 1, 2000/01:So300 yrkande 1, 2000/01:So369 yrkande 1, 2000/01:So462 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So549 yrkande 3 och 2000/01:K398 yrkande 23 *dels* inte godkänner den föreslagna huvudinriktningen av alkoholpolitiken, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Huvudinriktningen av alkoholpolitiken (mom. 1)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med ”Sammanfattningsvis godkänner” och på s. 17 slutar med ”yrkande 1 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att förslaget till huvudinriktning av alkoholpolitiken bör kompletteras med ytterligare en aspekt. Enligt utskottet borde förstärkta insatser mot illegal sprithantering och försäljning vara en viktig punkt i huvudinriktningen för den nationella alkoholpolitiken fram till år 2005, i synnerhet för att minska tillgången till alkohol bland unga. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 (c) yrkande 1 ge regeringen till känna. Motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 5, 2000/01:So25 (fp) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So26 (kd) yrkandena 1–3, 2000/01:So28 (s) yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233 (s), 2000/01:So289 (kd) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So300 (m) yrkande 1, 2000/01:So369 (v) yrkande 1, 2000/01:So462 (fp, s, m, v, kd, c, mp) yrkandena 1 och 2, 2000/01: So471 (kd) yrkande 8 delvis, 2000/01:So549 (fp) yrkande 3 och 2000/01: K398 (fp) yrkande 23 är i allt väsentligt tillgodosedda med den politik som förs. Något tillkännagivande till regeringen med anledning av dessa motioner behövs därför inte.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *huvudinriktningen av alkoholpolitiken*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 yrkande 1 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 5, 2000/01:So25 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So26 yrkandena 1–3, 2000/01:So28 yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233, 2000/01:So289 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So300 yrkande 1, 2000/01:So369 yrkande 1, 2000/01:So462 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So471 yrkande 8 delvis, 2000/01:So549 yrkande 3 och 2000/01:K398 yrkande 23 *dels* godkänner vad regeringen föreslår om huvudinriktningen av alkoholpolitiken, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Huvudinriktningen av alkoholpolitiken (mom. 1)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med ”Utskottet konstaterar” och slutar på s. 17 med ”yrkande 1 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet stöder inte regeringens förslag till huvudinriktning av alkoholpolitiken. Enligt utskottet måste Sverige fortsätta att föra en restriktiv alkoholpolitik syftande till att sänka den totala alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna. Utskottet anser att den alkoholpolitiska inriktningen bör vara dels att få storkonsumenter att minska sitt drickande, dels att hindra nyrekrytering av alkoholmissbrukare. Det är också angeläget att begränsa ungdomars umgänge med alkohol. För att uppnå detta mål är det angeläget att arbeta med olika typer av förebyggande insatser. Enligt utskottet bör den svenska alkoholpolitiken även fortsättningsvis vila på vissa grunder såsom attitydförändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och aktiv prispolitik. Utskottet vill framhålla vikten av kommunernas alkoholförebyggande arbete. Enligt utskottet är betydelsen av kommunala alkoholpolitiska program stor. Det behöver dock tydliggöras att kommunal alkoholpolicy innebär förankring och att i genomsnittskommunen minst en person bör arbeta med programmet. Vidare måste det finnas former för kvalitetssäkring att programmet genomförs som avsetts. Utskottet vill peka på att man i många länder börjar ta alkoholproblemen på större allvar. Världshälsoorganisationen (WHO) har antagit en alkoholpolitisk aktionsplan som ger ett mycket starkt stöd för de principer som den svenska alkoholpolitiken vilar på. Lättnader i den restriktiva politiken måste föregås av noggranna konsekvensanalyser och genomförandet kopplas till noggrann uppföljning. Utskottet anser att Sverige under sin ordförandeperiod inom EU 2001 bör lyfta fram alkoholen och andra drogers negativa betydelse för folkhälsan. Enligt utskottet måste Sverige verka för att EU skall betrakta alkohol och tobak som en hälsofråga och inte som ett jordbruksproblem. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So25 (fp) yrkandena 1 och 2, 2000/01:So462 (fp, s, m, v, kd, c, mp) yrkande 1, 2000/01:So549 (fp) yrkande 3 och 2000/01:K398 (fp) yrkande 23 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *huvudinriktningen av alkoholpolitiken*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So25 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So462 yrkande 1, 2000/01:So549 yrkande 3 och 2000/01:K398 yrkande 23 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 5, 2000/01:So26 yrkandena 1–3, 2000/01:So27 yrkande 1, 2000/01:So28 yrkandena 1 och 4, 2000/01:So233, 2000/01:So289 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So300 yrkande 1, 2000/01:So369 yrkande 1, 2000/01:So462 yrkande 2, 2000/01:So471 yrkande 8 delvis, *dels* inte godkänner vad regeringen föreslagit om huvudinriktningen av alkoholpolitiken, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Information och opinionsbildning (mom. 3)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 22 börjar med ”Det svenska” och slutar med ”med det anförda” borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det bästa sättet att få ett bättre förhållningssätt till alkohol upplysning och information. En folklig förankring kräver att det goda bruket accepteras. Information om alkohol och alkoholrelaterade skador måste således vara baserad på fakta och kunskap. Enligt utskottet bör information om allt vad ett inträde i myndighetsåldern innebär, i synnerhet vad avser alkoholens skadliga inverkan, lämnas. Enligt vad utskottet erfarit kan sådan information given i rätt situation som t.ex. vid läkarbesök, varaktigt få mer än 30 % av ”riskförbrukare” att ändra sina alkoholvanor till mindre riskfyllda. Det måste enligt utskottet finnas en tydlig gräns när man tar ett eget vuxet ansvar för sina handlingar. Det finns i dag också många exempel från utlandet på att ökad tillgänglighet i kombination med fördjupad information och kunskap om alkoholdrycker inte behöver innebära en höjd konsumtion. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 1 och 2000/01:So423 (m) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *information och opinionsbildning*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 yrkande 1 och 2000/01:So423 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So362 yrkande 3, 2000/01:So369 yrkande 3 delvis, 2000/01:So416, 2000/01:So547 yrkande 3 och 2000/01:So549 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Information och opinionsbildning (mom. 3)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 22 börjar med ”Det svenska” och slutar med ”med det anförda” borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet bör en massiv informationskampanj till unga om alkoholen och narkotikans skadeverkningar genomföras. Utskottet anser att samtliga elever i mellanstadiet måste få droginformation. CAN:s undersökningar visar att andelen elever som får information om droger i skolan sjunkit kraftigt sedan början av 1980-talet, men också andra ålderskategorier bör komma i fråga för informationsinsatser. Utskottet menar vidare att narkotikan inte kan ses isolerat från andra beroendeframkallande medel. Inkörsporten är ofta tobaksbruk och därefter alkoholbruk. Här krävs ett kontinuerligt aktivt opinions- och informationsarbete av en rad grupper i samhället, såväl frivilliga som professionella. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So547 (fp) yrkande 3 och 2000/01:So549 (fp) yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *information och opinionsbildning*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So547 yrkande 3 och 2000/01:So549 yrkande 1 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 1, 2000/01:So362 yrkande 3, 2000/01:So369 yrkande 3 delvis, 2000/01:So416 och 2000/01: So423 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Systembolagets detaljhandelsmonopol (mom. 4)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 27 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "yrkande 5 avstyrks" borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet skulle en ökad tillgänglighet till legal alkohol genom att Systembolagets monopol avvecklas i första hand för öl och vin sannolikt förstärka trenden från konsumtion av oregistrerad och illegal alkohol till registrerad alkoholkonsumtion och därmed också minska kriminaliteten. Inledningsvis bör starköl och vin kunna säljas utanför Systembolaget i licensierade butiker. I ett senare skede bör enligt utskottets uppfattning även starksprit kunna omfattas av licensieringsmöjligheten och Systembolaget kan avvecklas eller försäljas.

Utskottets uppfattning är även att ett uppfyllande av kraven på icke-diskriminering förutsätter att Systembolagets monopol avvecklas successivt. Utskottet anser vidare att ett problem för många vinintresserade som vill förkovra sig i vinkunskap är att det är mycket svårt att få tag på andra viner än de som finns på Systembolaget. Ett viktigt bidrag till att öka variationen av kvalitetsviner i Sverige är enligt utskottets mening att tillåta vinauktioner. Enligt utskottet utgör den svenska alkohollagstiftningen med det absoluta monopoliet för Systembolaget ett hinder för producenterna att få ut sina drycker på marknaden. Utskottet anser därför att ett undantag bör införas i alkohollagstiftningen som möjliggör för svenska vinproducenter att sälja sina egna produkter i anslutning till sin tillverkning. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett förslag som tar sin utgångspunkt i vad utskottet nu sagt. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna

2000/01:So23 (m) yrkande 2, 2000/01:So210 (m), 2000/01:So276 (m) yrkande 3 och 2000/01:So300 (m) yrkande 5 ge regeringen till känna.

2000/01:SoU8

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *Systembolagets detaljhandelsmonopol*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 yrkande 2, 2000/01:So210, 2000/01:So276 yrkande 3 och 2000/01:So300 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Åldersgränser (mom. 5)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 27 börjar med ”Utskottet vidhåller också” och slutar med ”yrkande 1 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Personer som har uppnått 18 års ålder är valbara till riksdagen, har rösträtt, rätt att ta körkort, rätt att ingå äktenskap och rätt att förtära alkoholdrycker på restauranger och barer m.m. Utskottet anser det uppenbart ologiskt och svårbegripligt att åldersgränsen för inköp av alkohol på Systembolaget inte sammanfaller med myndighetsåldern i övrigt. Därigenom minskas trovärdigheten i alkoholpolitiken i övrigt och särskilt de ungas förståelse för den. Därmed minskar också möjligheterna att förebygga ett skadligt alkoholbruk. Utskottet anser därför att åldersgränsen bör justeras och motsvara myndighetsåldern. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagreglering i enlighet härmed. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So300 (m) yrkande 6 och 2000/01:So423 (m) yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *åldersgränser*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So300 yrkande 6 och 2000/01:So423 yrkande 1 och med avslag på motion 2000/01:So26 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Åldersgränser (mom. 5)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 27 börjar med ”Utskottet vidhåller också” och slutar med ”yrkande 1 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet vill verka för att vissa perioder och situationer i livet skall vara helt alkoholfria. Det är mycket farligt för ungdomars hälsa att alkoholdebuten sker i allt tidigare åldrar. Utskottet anser att åldersgränsen bör höjas från 18 till 20 år för servering av alkoholhaltiga drycker på restaurang. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagreglering i enlig-

het härmed. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 4 ge regeringen till känna.

2000/01:SoU8

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *åldersgränser*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 yrkande 4 och med avslag på motionerna 2000/01:So300 yrkande 6 och 2000/01:So423 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Serveringstider m.m. (mom. 6)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”De frågor” och slutar med ”motionerna avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är angeläget att restauranger kan stänga under lugna former efter det att alkoholservingen har avslutats. Det måste dessutom vara bättre att tillåta lagliga restauranger att ha öppet när och om det finns en efterfrågan även för alkoholserving än att genom skärpta regler driva fram en expansion av verksamhet med svartklubbskaraktär. Enligt utskottet bör reglerna om restaurangers stängningstider helt avskaffas. Stängningstiden skall således vara en angelägenhet för respektive restaurangägare. Utskottet har vidare erfårit att försöket med lördagsöppet av allt att döma blivit mycket lyckat. Enligt utskottet behövs inte någon ytterligare försöksverksamhet utan försöket kan permanentas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 (m) yrkande 3 och 2000/01:So300 (m) yrkande 4 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *serveringstider m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So23 yrkande 3 och 2000/01:So300 yrkande 4 och med avslag på motionerna 2000/01:So25 yrkande 6, 2000/01:So26 yrkande 9 och 2000/01:So27 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Serveringstider m.m. (mom. 6)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”De frågor” och slutar med ”motionerna avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att det finns väl grundade farhågor att ett permanent lördagsöppet på Systembolaget kan komma att leda till ökad alkoholkonsumtion och ökade sociala problem med misshandel och bråk. Det är framför allt barn och kvinnor i hem med hög alkoholkonsumtion som har och har haft nytta av att systembutikerna hållits stängda på lördagar. Dessa grupper bör enligt utskottet skyddas även i fortsättningen. Utskottet anser vidare att folkölskonsumtionen bland unga är ett stort problem. I propositionen skriver regeringen

att den har för avsikt att återkomma med förslag kring hur folkölstillsynen skall skärpas. Det är uppenbart att det finns ett problem i dag, men regeringen avvaktar med att ta i itu med det. Kommunerna har ett tillsynsansvar, men många kommuner har svårigheter att leva upp till kravet. Utskottet anser att handlare som avser att sälja folköl bör anmäla detta till kommunens tillsynsenhet och att kommunerna skall ha möjlighet att ta ut en mindre avgift för att täcka kostnaden för tillsynen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkande 9 och 2000/01:So27 (c) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *serveringstider m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 yrkande 9 och 2000/01:So27 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 3, 2000/01:So25 yrkande 6 och 2000/01:So300 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Serveringstider m.m. (mom. 6)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”De frågor” och slutar med ”motionerna avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att folkölskonsumtionen bland unga är ett stort problem. I propositionen skriver regeringen att den har för avsikt att återkomma med förslag kring hur folkölstillsynen skall skärpas. Det är uppenbart att det finns ett problem i dag, men regeringen avvaktar med att ta itu med det. Kommunerna har ett tillsynsansvar, men många kommuner har svårigheter att leva upp till kravet. Utskottet anser att handlare som avser att sälja folköl bör anmäla detta till kommunens tillsynsenhet och att kommunerna skall ha möjlighet att ta ut en mindre avgift för att täcka kostnaden för tillsynen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 (c) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *serveringstider m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 3, 2000/01:So25 yrkande 6, 2000/01:So26 yrkande 9 och 2000/01:So300 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Serveringstider m.m. (mom. 6)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”De frågor” och slutar med ”motionerna avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser inte att det finns skäl att avvakta den kommande propositionen på alkoholområdet utan föreslår att regeringen tar initiativ till hårdare

sanktionsmöjligheter mot de försäljare som bryter mot lagstiftningen. Det bör finnas ekonomiska sanktioner att ta till mot de butiker som bryter mot bestämmelserna om försäljning av folköl till minderåriga. Sanktionerna kan vara utformade efter dagbotsmodell. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 6 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *serveringstider m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 yrkande 6 och med avslag på motionerna 2000/01:So23 yrkande 3, 2000/01:So26 yrkande 9, 2000/01:So27 yrkande 2 och 2000/01:So300 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Begränsning av tillgången på alkoholdrycker m.m. (mom. 7)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”Utskottet förutsätter” och slutar med ”(m) avstyrks” borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det allvarligt att hela 8 % av kommunerna inte genomförde några tillsynsbesök alls under 1999. Tillsynsbesöken resulterade dessutom mycket sällan i några åtgärder. En annan varningssignal är att endast 10 % av återkallelserna och 26 % av varningarna beror på rent alkoholpolitiska skäl. Enligt utskottet är det särskilt anmärkningsvärt att den ofta orimligt hårda kontrollen vad beträffar starköl, vin och sprit inte motsvaras av tillnärmelsevis lika noggranna kontroller av folkölsförsäljningen, som annars utgör en viktig inkörspport för ungdomars alkoholkonsumtion. Vad beträffar folkölsförsäljningen är det allt överskuggande problemet bristande ålderskontroll från butikernas sida, vilken i sin tur hänger samman med den ofta obefintliga tillsynen från kommunerna. Utskottet anser vidare att det finns ett behov av en översyn av alkohollagen. Det har i ökande utsträckning visat sig att kommunerna och domstolarna gör olika bedömningar av när påföljden varning skall användas i stället för återkallelse. Det kan inte vara lagstiftarens avsikt att det skall råda betydande osäkerhet om när de olika påföljderna bör och skall användas. Enligt utskottets mening är det angeläget att lagstiftningen förtydligas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So24 (m) och 2000/01:So300 (m) yrkande 11 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *begränsning av tillgången på alkoholdrycker m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So24 och 2000/01:So300 yrkande 11 och med avslag på motion 2000/01:So28 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”I propositionen” och slutar med ”denna avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att en särskild enhet med ansvar för alkohol och droger bör inrättas. Enligt utskottet skulle en sådan enhet med avgränsade uppgifter på ett effektivt sätt motverka en utveckling som blir alltmer problematisk. Detta kan t.ex. ske i nära samverkan med Folkhälsoinstitutet. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 8 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *inrättandet av en enhet för alkohol och droger*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker (mom. 9)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 30 börjar med ”Den svenska” och slutar med ”yrkande 4 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser det vara en märklig alkoholpolitisk åtgärd från regeringens sida att angripa reklam för ett alkoholfritt alternativ då den svenska marknaden ständigt nås av satellitburen reklam för såväl öl som starksprit. Enligt utskottets mening måste det i stället anses bra att sådan reklam sker, som visar på lättöl som ett gott, närmast alkoholfritt alternativ. Följden av skärpta bestämmelser mot lättölsreklam blir endast att situationen för svenska bryggerier, vilka är de som står för lättölsreklamen, försämras ytterligare i konkurrensen med utländska bryggerier. Mycket tyder dessutom på att redan tillämpningen av de befintliga svenska reglerna för alkoholreklam strider mot EG-rätten. Utskottet kan inte heller finna någon alkoholpolitisk mening i att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att försöka begränsa sponsring inom idrotten. Genom sponsring får idrottsföreningar ekonomiska möjligheter att driva sin verksamhet bl.a. för ungdomar, vilket kan nyttjas för att ge god information om alkohol och dess skadeverkningar. Genom aktivt idrottande kan många barn och ungdomar få en meningsfull fritid utan alkohol. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So23 (m) yrkande 4 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So23 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kenneth Johansson (c) anser *dels* att den del av utskottets betänkande som på s. 38 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "med det anförda" borde ha följande lydelse:

Utskottet ser med stor oro på att alkoholdebuten går allt längre ned i ålderrarna och anser att det fordras kraftfulla åtgärder för att vända denna trend. Enligt utskottet är det oerhört viktigt att familjens betydelse för barnets utveckling i större utsträckning tas i beaktande när man talar om förebyggande arbete inom alkoholpolitiken. Utskottet anser också att handlingsplanen bör tydliggöras i avseende på föräldrars möjligheter att påverka ungdomars alkoholkonsumtion. Utskottet vill även framhålla behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkande 7, 2000/01:So27 (c) yrkande 3 och 2000/01:So286 (kd) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *generella insatser för barn och ungdom* att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 yrkande 7, 2000/01:So27 yrkande 3 och 2000/01:So286 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So25 yrkande 5, 2000/01:So286 yrkande 3, 2000/01:So377, 2000/01:So547 yrkandena 1 och 2 samt 2000/01:N225 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. Utökat åtgärdsprogram m.m. (mom. 13)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 38 börjar med "Även motion" och slutar med "yrkande 3 avstyrks" borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att Vin & Sprit AB inte på många år har tagit något socialpolitiskt ansvar och att staten bör sälja företaget, vilket beräknas tillföra statskassan runt trettio miljarder kronor. En del av räntevinsterna bör användas till en storsatsning på att minska alkoholmissbruk och narkotikaanvändning bland unga. Statsmakterna förlorar i trovärdighet när man å ena sidan argumenterar för en restriktiv alkoholpolitik och å andra sidan samtidigt tjänar grova pengar på spritförsäljning. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 3 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *utökat åtgärdsprogram m.m.* att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”Alkoholen utgör” och slutar med ”yrkande 6 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet anser att alkohol och trafik är oförenliga. En stor del av skadorna i trafiken orsakas av att fordonsförarna har varit alkoholpåverkade. Den s.k. nollvisionen innebär att ingen skall dödas eller skadas allvarligt i trafiken. Detta är en viktig målsättning som man hela tiden, med olika medel, måste arbeta aktivt för att uppnå. Attitydpåverkan som går ut på att alkohol och bilkörning är en otänkbar kombination är kanske den viktigaste åtgärden i det sammanhanget. Utskottet vill även framhålla att det av alkoholpolitiska skäl är självklart att likvärdiga regler skall gälla för onykterhet till sjöss som för onykterhet vid framförande av fordon på väg. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 (kd) yrkandena 5 och 6 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *åtgärder mot trafikonykterhet m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 yrkandena 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Åtgärder mot trafikonykterhet m.m. (mom. 14)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”Alkoholen utgör” och slutar med ”yrkande 6 avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet vill även framhålla att det av alkoholpolitiska skäl är självklart att likvärdiga regler skall gälla för onykterhet till sjöss som för onykterhet vid framförande av fordon på väg. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 (kd) yrkande 6 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *åtgärder mot trafikonykterhet m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So26 yrkande 6 och med avslag på motion 2000/01:So26 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

21. Åtgärder mot FAS (mom. 15)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”Regeringen redovisar” och slutar med ”med det anförda” borde ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla behovet av åtgärder mot s.k. fetalt alkoholsyndrom (FAS). Enligt uppgift föds det mellan 100 och 150 barn i Sverige varje år med skador som orsakats av att modern druckit alkohol under graviditeten, dvs. FAS. Därtill kommer 200–300 barn som får mindre omfattande skador, men som får ett bestående handikapp. Den mänskliga tragedin bakom dessa

siffror är oerhörd. Dessutom är kostnaderna för barn med FAS betydande. Merkostnaden för samhället för ett FAS-barn under uppväxten beräknas till ca 3,7 miljoner kronor, dvs. totalt kostar fetalt alkoholsyndrom samhället 550 miljoner kronor årligen. Till detta kommer att det är sannolikt att dessa barn i vuxen ålder inte kan utföra ett arbete i den vanliga produktionen, med de kostnader detta medför. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So286 (kd) yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *åtgärder mot FAS*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So286 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

22. Sekundärprevention (mom. 16)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”I propositionen” och slutar med ”Motionen avstyrks” borde ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att ett område som inte är omnämnt i propositionen, men som borde vara högprioriterat, är hindren för sekundärprevention i sjukvården. Patienter som sökt till sjukvården för en alkoholrelaterad skada är i regel mer mottagliga för prevention efter behandlingen än vad de var innan de kom till sjukvården. Enligt utskottets mening bör därför frågor kring sekundärprevention i sjukvården redas ut. Vilka är hindren för genomförande av sekundärprevention inom sjukvården? Utskottet anser att det är angeläget att denna fråga besvaras snabbt. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 (kd) yrkande 7 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *sekundärprevention*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

23. Metoden att fördela medel (mom. 18)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 43 börjar med ”Utskottet delar” och slutar med ”avstyrks därför” borde ha följande lydelse:

Regeringen anger i propositionen att länsstyrelserna skall anvisa medel till kommunerna efter det att de inkommit med en ansökan och att pengarna skall beviljas enligt direktiv som utarbetats av regeringen. Utskottet motsätter sig detta förfarande. Kommunernas ansvar i dessa frågor är i dag tydligt och de har kommit olika långt i sitt arbete. Kommunerna utformar sitt alkoholförebyggande arbete med utgångspunkt från de insatser som krävs i kommunen. Specialdestinerade bidrag gynnar enbart kommuner som inte har vidtagit de åtgärder som de redan i dag är skyldiga till att göra enligt lagen. Bidrag efter ansökan leder till att dämpa pågående arbete eftersom det väcks

förhoppningar om resurser utöver budget. Utskottet anser att det är bättre att infoga resurserna i det generella bidraget till kommunerna, 300 miljoner kronor under en treårsperiod. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 (c) yrkande 4 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *metoden att fördela medel*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So27 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

24. Länsstyrelsens kompetens att fördela medel (mom. 19)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 43 börjar med ”Det får förutsättas” och slutar med ”yrkande 8” borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet finns det i fråga om länsstyrelsernas roll i medelstilldelningen till kommunerna en del problem. Länsstyrelserna skall svara för anvisning av medel till kommunerna. Handläggarna inom länsstyrelserna saknar oftast kompetens att bedöma ansökningar inom detta område. Utskottet anser därför att risken är uppenbar att resurser går till fel saker. Eftersom det rör sig om betydande belopp, för varje länsstyrelse betydligt mer än vad forskningsstiftelser på alkoholområdet delar ut, vore det lämpligt att man bildar prioriteringskommittéer, med representanter från bl.a. de samhällsmedicinska enheterna och andra organ. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 (fp) yrkande 8 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *länsstyrelsens kompetens att fördela medel*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So25 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

25. Fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisationerna (mom. 21)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 44 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”8 delvis” borde ha följande lydelse:

Vid årsskiftet 1998/99 beslöt riksdagen att införa en ny form för bidragsgivning till nykterhetsorganisationer m.fl. Det har enligt utskottet visat sig mindre bra att stödet till våra folkrörelser hanteras på olika sätt beroende på från vilket konto och från vilken myndighet som anslaget kommer. Utskottet ser det som självklart att statliga bidrag skall utsättas för kontroll. Det får dock inte ske på bekostnad av en avsevärt utökad byråkrati, som små organisationer inte har resurser för. Resultatet av riksdagens beslut hösten 1998 visar sig nu ha skapat åtskilliga problem för de organisationer som får bidrag

via Socialstyrelsen vad gäller fördelning och redovisning. Enligt utskottet bör bidragen till nykterhetsorganisationerna förändras och hanteras på det sätt som nu gäller för idrottsrörelsen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 (kd) yrkande 10, 2000/01:461 (s, v, c, fp, mp) och 2000/01:So471 (kd) yrkande 8 delvis ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisationerna*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So26 yrkande 10, 2000/01:So461 och 2000/01:So471 yrkande 8 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

26. Varningstexter (mom. 22)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 45 börjar med ”Den inställning” och slutar med ”(kd) yrkande 3” borde ha följande lydelse:

En angelägen åtgärd för att ytterligare pressa ned totalkonsumtionen är enligt utskottet att förse alkoholförpackningarna med en varningstext, av samma typ som redan finns för tobaksförpackningar. Texten bör vara mycket kortfattad och informera om att alkoholbruk alltid medför risker och särskilt varna för alkohol i ovannämnda perioder och situationer. Med en sådan varningstext anser utskottet att samhället väsentligt skulle förbättra sin information och därmed bidra till en bättre konsumentupplysning om alkoholproduktens risker. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So289 (kd) yrkande 3 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *varningstexter*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So289 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Alkoholpolitikens inriktning

Ingrid Burman (v), Rolf Olsson (v) och Thomas Julin (mp) anför:

Vi står bakom propositionens huvudinriktning av alkoholpolitiken men vill ändå ge ytterligare några exempel på hur Sverige bör driva på arbetet inom EU på det alkoholpolitiska fältet. Vid ministerrådsmöten i EU är det nödvändigt att slå fast att alkoholpolitiken inte i första hand är en näringsfråga utan en folkhälsofråga och skall behandlas i konsekvens med detta. Sverige måste därutöver kräva en fullgod och jämförbar statistik över alkoholproblemen i alla EU-länder, som också innefattar hälso- och sjukvårdskostnader och bör också kräva att EU:s ungdomsprogram skall vara drogfria. Så länge skillnader föreligger mellan länder i unionen och i förhållande till länder utanför

unionen skall det också vara möjligt för enskilda länder att ha restriktiva införselregler. Enligt vår mening bör Sverige dessutom verka för begränsning och i förlängningen avveckling av alkoholreklam och marknadsföring av alkohol. Slutligen bör Sverige inom EU verka för lägre promillegränser i trafiken.

2. Information och opinionsbildning

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anför:

Det är alltid viktigt med tidiga och förebyggande insatser när det gäller alkoholmissbruk. Det gäller även för kvinnorna. För att kvinnligt missbruk skall upptäckas tidigare och för att kvinnor i högre grad än nu skall få relevant behandling krävs en fördjupad kunskap och insikt i kvinnors missbruk. Sådan fördjupad kunskap måste även kunna belysa skillnaden mellan kvinnors/mäns och flickors/pojkars alkoholvanor och missbruk. Det finns också ett behov av att utveckla nya metoder för hur man skall kunna nå kvinnor/flickor. För att på ett så heltäckande sätt som möjligt motverka kvinnors missbruk krävs att ett stort arbete läggs ned på förebyggande insatser. Det gäller såväl unga flickor som kvinnor. Eftersom det nu inletts vissa satsningar i den riktning vi eftersträvar avstår vi nu från att reservera oss.

3. Insatser för barn och ungdom

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anför:

Vi erinrar om att vi nyligen i en reservation till utskottets betänkande 2000/01:SoU7 framfört att de unga som är i farozonen för alkoholmissbruk måste mötas och stöttas tydligare. Lagen om vård av unga måste förändras så att delar av den gamla barnavårdslagen återinförs. Det handlar främst om lagens 26 §, vilken innebar att de sociala myndigheterna i samarbete med familjen hade en reell möjlighet att på ett tidigt stadium hjälpa och stötta familjer, i vilka barnen riskerade att råka illa ut fysiskt eller psykiskt.

4. Fördelning av medel för att genomföra handlingsplanen

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m) anför:

Vi erinrar om vad vi anförde i samband med höstens budgetbehandling (bet. 2000/01:SoU1 s. 39). Vi anser att det statliga engagemanget inom folkhälsoområdet kraftigt bör minskas till förmån för regionalt och lokalt folkhälsoarbete. Vi anser dessutom att ytterligare medel måste tillskjutas för att arbetet med handlingsplanen för att förebygga alkoholskador skall få tillräckligt genomslag. Detta bör finansieras genom att bidragen till nykterhetsrörelsen minskar. En sådan minskning ligger för övrigt väl i linje med våra önskemål om en mera saklig och väl avvägd informationsverksamhet på alkoholområdet, som inte fokuserar på att skuldbelägga eller hindra normal konsumtion.

För den typen av informationsinsatser kan nykterhetsrörelsen naturligtvis söka anslag på projektbasis. 2000/01:SoU8

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	2
Motionerna	2
Motioner väckta med anledning av propositionen	2
Motioner väckta under allmänna motionstiden 2000	4
Utskottet	7
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	7
Inriktning och åtgärder för att utveckla och förstärka det alkoholförebyggande arbetet.....	8
Alkoholpolitikens inriktning	8
Utskottets bedömning	16
Vård och behandling	17
Utskottets bedömning	19
Information och opinionsbildning	19
Utskottets bedömning.....	22
Begränsning av tillgången på alkoholdrycker på vissa områden.....	23
Utskottets bedömning.....	27
Begränsning av marknadsföring av alkoholdrycker m.m.	28
Utskottets bedömning.....	30
Fördjupad kompetens bland de yrkesgrupper som kan förebygga alkoholskador	31
Utskottets bedömning.....	31
Alkoholforskning	31
Utskottets bedömning.....	33
Generella insatser för olika målgrupper	34
Insatser för barn och ungdom.....	34
Utskottets bedömning	38
Insatser för vuxna	39
Utskottets bedömning	41
Fördelning av medel för att genomföra handlingsplanen m.m.	41
Utskottets bedömning.....	43
Alkoholfrågor i övrigt.....	44
Varningstexter	44
Utskottets bedömning	45
Hemställan	45
Reservationer	47
Särskilda yttranden	62